

A HEGYVIDÉK MADARAI

4.

2022

TERMÉSZETI KINCSEK A HEGYVIDÉKEN

Bajor Zoltán

A HEGYVIDÉK MADARAI

Szöveg: Bajor Zoltán

Képek: Bajor Zoltán

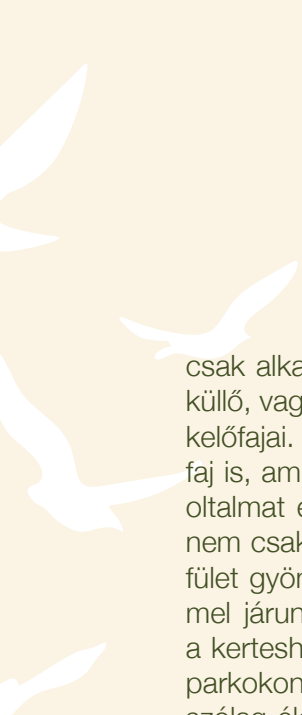
Kiadó: Hegyvidéki Zöld Iroda, Budapest
2022

ELŐSZÓ

Kevesen tudják, hogy az európai kontinensen belül Magyarország – kis kiterjedése ellenére – „madárnagyhatalomnak” számít. A mai országhatárunkon belül ugyanis 2022-ig kerekén 420 madárfaj előfordulását bizonyították, amelyek között számos faj itt éri el nyugati elterjedési határát, köszönhetően az Ázsiai és Kelet Európai szteppterületeket idéző pusztáknak. Emiatt természetvédelmi felelősségünk nemcsak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is jelentős, hiszen több faj esetében európai állományának jelentős része nálunk él, ha pedig tőlünk eltűnnek, az könnyen megpecsételheti a faj további fennmaradási esélyeit. Ilyen többek között a parlagi sas, a kerecsensólyom, de a kék vércse, a kis őrgébics, vagy akár a túzok is ide sorolható.

Kicsiben, de ugyanez a helyzet Budapest kapcsán is. Európai nagyvárosok tekintetében igen előkelő helyen áll, ugyanis a természetes élővilágot, bár egyre csökkenő kiterjedésben, de még mindig jelentős területen őrzi, amelynek egyik legékesebb bizonyítéka az itt előforduló madárfauna. Budapest területén belül – főként az elmúlt évtizedekben egyre intenzívebbé váló terepi madármegfigyeléseknek köszönhetően – 2022-ig 276 madárfajt figyeltek meg, melyből közel 110 faj több-kevesebb rendszerezéssel költeni is marad. Olyan különlegességeket tudhatunk ebben a csoportban, mint a fokozottan védett szalakóta, a kuvik és a füleskuvik, valamint a színpompás gyurgyalag.

A budapesti városrészek közül a Hegyvidék, nagy kiterjedésű zöldterületeivel, természetközeli állapotú, koros erdeivel madártani szempontból fényesen kitűnik. Számos olyan faj fordul itt elő fészkelőként, amely a főváros többi részén nem, vagy

csak alkalmilag telepedik meg. Ilyen a kék galamb, a hamvas küllő, vagy az örvös légykapó, melyek hazánk szórványos fészkelőfajai. Utóbbi pedig védettségén túl ún. Natura2000 jelölő-faj is, ami azt jelenti, hogy az egész Európai kontinensen belül oltalmat élveznek állományai. Madarakat megfigyelni azonban nem csak a kiterjedt erdőségekben tudunk. Ez a színpompás, fület gyönyörködtető éneklő állatcsoport – ha nyitott szemmel járunk-kelünk – mindenütt jelen van a környezetünkben, a kertesházás övezetektől kezdve, a város szövetébe ékelődő parkokon keresztül a sűrűn beépített emeletes házakig és a látzólag élettelen, kopár utcákig. A madarak megtanultak velük együtt élni és bár nem minden faj tud alkalmazkodni az ember tájátalakító tevékenységéhez, a tágtúrású fajok akár még előnyt is tudnak kovácsolni a megváltozott feltételekből. Vannak olyanok, amelyeket elsőre nem nagyon kedvelünk, de alaposabban megfigyelve rájöhethetünk, hogy ők is csak az életben maradásért küzdenek és azért, hogy itt vannak a közelünkben, mi magunk vagyunk a felelősek. Ilyenek többek között a varjúfélék, melyekből a Hegyvidéken több faj is él és jelenlétük egyáltalán nem káros, még ha erről legtöbben máshogy vélekedünk.

A legjellemzőbb 45 hegyvidéki faj bemutatásán belül a színes tollazatú, kevésbé ismert fajokon túl e kiadvány arra is kísérletet tesz, hogy a madárvilág képviselőinek kevésbé szeretett tagjait is fogadjuk el és örüljünk nekik, hiszen fontos szerepük van az élet körforgásában és nélkülük sokkal szegényebb lenne a XII. kerület madárvilága.

Név:

NAGY LILIK*(Anser albifrons)***Testméretek:**

- Testhossz: 64-78 cm
- Testsúly: ~2,5 kg
- Szárnyfesztávolság: 130-160 cm

Általános leírás:

A hazánkban vadon előforduló 9 vadlúdfaj közül a leggyakoribb őszi-téli vendégünk. Az ún. szürke vadludakhoz tartozik, amelyek közös jellemzője a hasonló mintázatú, szürkésbarna alapszín. A nagy lilik jellegzetessége a csőr körül található fehér gyűrű („hóka”), illetve az öreg madarak feketén mintázott hastájéka, amelyhez csak a hazánkban ritka kis lilik hasonlít.

Életmód:

Vonuló faj. Magyarországon nem fészkel, költőterületei a messzi északon, tundrai környezetben találhatók Európától Szibérián keresztül egészen Észak Amerikáig. Fiókái fészekhagyók, amelyek az öreg madarakkal csapatokba rendeződve hagyják el költőterületüket és így vonulnak el telelőhelyeikre.

Hazai előfordulás:

A nyár végi időszakban indul útnak a hozánk érkező Észak Európai és Nyugati Szibériai állomány, amelyek első egyedei szeptember közepén jelennek meg nálunk. Példányszámuk hazánkban november-decemberben éri el csúcspontját, amikor

akár félmillió egyed is összegyűlhet halastavainkon és pusztáinkon. Ezt követően az állomány egy része tovább vonul délebbre, majd koratavasszal számuk ismét emelkedik a költőhelyre történő visszaindulás időszakában.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Furcsának tűnhet, hogy egy vízimadár-faj említésre kerül a XII. kerület madarai között, de az elmúlt évtizedekben egyre gyakrabban jelennek meg kisebb-nagyobb átrepülő csapatai a Hegyvidék felett, ahol október végétől december közepéig rendszeresen láthatók. Sokszor sötétedés után is repülnek, ilyenkor jellegzetes hangjuk árulja el jelenlétüket.

Védelem:

Hazánkban nem védett faj.

Tudtad?

A nagy lilik száma Magyarországon a XX. század első felében még milliós nagyságrendű volt, de ez a szám később drasztikusan lecsökkent. Az ezredforduló tájékán a trend megfordult és ismét gyakoribbá vált, ennek köszönhetően ma már szinte bárhol találkozhatunk vele hazánkban.

Név:
EGERÉSZÖLYV
(Buteo buteo)

Testméretek:

- Testhossz: 48-56 cm
- Testsúly: ~ 1 kg
- Szárnyfesztávolság: 110-130 cm

Általános leírás:

Zömök testalkatú, széles szárnyú és farkú, közepes termetű ragadozó, egyedenként nagyon változó tollmintázattal. Legtöbbjükre jellemző a barna melltájékon látható „U” alakú világos sáv. Gyakran látható lassan körözve költő- és vadászterülete felett, ilyenkor jól megfigyelhető, hogy sokszor percekig vitorlázik, szárnyát mozdulatlanul tartva. Messze hangzó vijjogó hangja jellegzetes, más fajjal nem téveszthető össze.

Életmód:

Hazánkban állandó faj, a leggyakoribb ragadozómadarunk. Nem vonul, de az őszi-téli időszakban északról hozzánk érkező egyedekkel egészül ki a hazai állomány. Nászidőszaka látványos nászrepüléssel már februárban elkezdődik, 3-5 tojását márciusban lerakja nagyméretű gallyfészkébe, melyet maga készít és évenként át használ. Fiókái kb. 40 napos korukban hagyják el a fészket.

Hazai előfordulás:

Magyarországi állománya valamivel több mint 20.000 pár, mely stabil, illetve lassan emelkedik. Költési időben ragaszkodik az

erdőségekhez és kisebb-nagyobb erdőfoltokhoz. Költési időszakon kívül leggyakrabban mezőgazdasági területeken látható, illetve előszeretettel üldögel autópályák menti kerítésoszlopokon.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Néhány pár minden évben költ a Hegyvidéken. A párok a kerületen belül található Budavidéki-erdőségekben találnak megfelelően nyugodt költőhelyet. Az itt fészkelő egyedek és költés után a fiatalok rendszeresen láthatók a Hegyvidék felett keringve. Ősszel és télen a kóborló egyedek miatt még gyakrabban megfigyelhető.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Az egerészölyvet sokszor összekeverik a sasfajokkal, pedig méretben, színezetben és alkatban jelentősen eltér azoktól. Sokan úgy vélik, hogy jelentős károkat okoz a vadállományban, de ez nem igaz. Legfőbb tápláléka a mezei pócok, melynek fogyasztásával rendkívül nagy hasznot hajt a mezőgazdaság számára. A hegyvidéki egyedek az agglomeráció nyílt gyepterületeire járnak ki vadászni.

Név:

KARVALY*(Accipiter nisus)***Testméretek:**

- Testhossz: 29-41 cm
- Testsúly: ~220 g
- Szárnyfesztávolság: 58-80 cm

Általános leírás:

Kis termetű, szürke hátú, a mellen és a hason sűrűn csikozott ragadozómadár. Rövid, lekerekített szárnya és hosszú farka segítségével rendkívül ügyesen tud a fák között manőverezni. A tojó lényegesen nagyobb, melynek sávozása fehéres-szürkés árnyalatú, míg a kisebb hím ugyanitt vöröses színezetű. Hosszú, vékony lába élénk sárga színű.

Életmód:

Állandó madarunk, melynek hazai populációja télen északról hozzánk érkező telelő egyedekkel egészül ki. Tipikus erdei költőfaj, de a fővárosban sok helyen találkozhatunk vele idős parkokban is, főként ott ahol nagyobb fenyőket is talál. Kb. fél méter átmérőjű gallyfészket a törzshöz közel építi, melyet hosszú évekig is használhat. Márciusban már lerakhatja 4-5 tojását. A fiókák nyáron, a kikeléstől számított kb. 1 hónapot követően repülnek ki a fészekből.

Hazai előfordulás:

Magyarország egyik leggyakoribb ragadozómadara, szinte minden területen előfordul ahol kisebb-nagyobb erdőfoltok találhatóak.

Állománya emelkedő tendenciát mutat, jelenleg 5000 pár körül alakul.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben rendszeres, de kisszámú fészkelő, mely előnyben részesíti a nagyobb parkokat és a Normafa környéki összefüggő erdőségeket. Télen előszeretettel látogatja a kerület belsőbb, lakott részeit is.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

A karvaly nagyon jól tolerálja az emberi jelenlétet, költőállománya egyre inkább behúzódik településeinkre. Az urbanizáció feltételezhető oka, hogy kis termetű ragadozóként sok ellensége van, az emberi települések pedig bizonyos fokú védelmet nyújtanak számára.

Név:
VÖRÖS VÉRCSE
(Falco tinnunculus)

Testméretek:

- Testhossz: 31-37 cm
- Testsúly: ~180 g
- Szárnyfesztávolság: 68-78 cm

tojásait, fiókái nyár első felében repülnek ki a fészkekből.

Hazai előfordulás:

Az egyik leggyakoribb hazai ragadozómadarunk, állománya 8.000-10.000 párra tehető. Egyaránt megtalálható sík- és dombvidéki nyílt területen, de települési környezetben is. A zárt erdőségeket elkerüli.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Az egyetlen fészkelő ragadozómadár a kerületben, amely elsődlegesen nem zöldterületeken, hanem épített környezetben fordul elő. Több helyen is költ magas épületeken, ahonnan a várost körülölelő nyílt területekre jár ki vadászni.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

Hazánk legnagyobb összefüggő, települési környezetben előforduló vörös vércse állománya Budapesten él. A város közigazgatási határain belül stabil populációja alakult ki, amely legalább 70-80 párt számlál.

Általános leírás:

Kistermetű sólyomféle, amelynél a hím és a tojó különböző tollazattal rendelkezik. A hím feje és farkának nagy része kékesszürke, háta téglavörös, hasa vajszinű. A tojó ezzel szemben szinte mindenütt vöröses alapon feketés mintázattal jellemezhető. Szárnya karcsú és hegyes végű, farktollai hosszúak.

Életmód:

A vörös vércse nem vonuló madárfajunk, de nagyobb és tartósabb hóborítás idején kissé délebbre költözhet. Ilyenkor tőlünk északabbról jöhetnek hozzánk teletők, de általában véve a hazai állomány állandónak nevezhető. Nem épít fészket, más madarak – pl. varjúfélék – elhagyott gallyfészkeiben, épületek üregeiben, párkányain költ. Márciusban már lerakja

Név:
DARU
(*Grus grus*)

Testméretek:

- Testhossz: 100-120 cm
- Testsúly: 4,5-6 kg
- Szárnyfesztávolság: 190-220 cm

Általános leírás:

A daru a hazánkban előforduló madárfajok közül az egyik legnagyobb. Tollazata döntően sötét, de a fiatal madarak nyaka és feje barna, az öregeké fekete-fehér-piros mintázatú. Szárnytollai feketék. Repülés közben nyakát és lábát kinyújtja, alkatilag a gólyákhoz hasonlít, de azoknál nagyobb.

Életmód:

Hazánkban alapvetően átvonulóként ismert. Állományának döntő többsége Észak-Európában és ettől keletre egészen a Bajkál-tóig található meg. Elsődlegesen kiterjedt láp- és mocsárvidékek fészkelője. Vonuló faj, de a déli perempopulációk enyhébb teleken helyben maradhatnak. Általában 2-3 utódot nevelnek évente. A családok a vonulási útvonalon végig együtt maradnak még akkor is, amikor az állomány nagyobb csapatokba verődve elindul a telelőhelyek irányába.

Hazai előfordulás:

Hazánkban szórványos tavaszi és tömeges őszi átvonuló. A 2010-es évekig a rajtunk átvonuló állomány száma ingadozó volt, ezt követően pedig meredeken emelkedni

kezdett. Ma már 150-170 ezer madár vonul át hazánkon, ezzel pedig a világ legnagyobb őszi darugyülekezőhelyévé váltunk.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Bár elsősorban síkvidéki mocsaras élőhelyeken, szántóföldeken és halastavakon fordul elő nálunk, a Hegyvidék fölött az elmúlt 8-10 évben egyre gyakrabban jelennek meg átvonuló csapatai, hasonlóan a nagy lilikhez (ld. 6. old.). A legnagyobb eséllyel október közepe és november vége között számíthatunk felbukkanására. A magasban repülő csapatokat legtöbbször messzehangzó krúgatásuk árulja el.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft
Tudtad?

A daru az 1910-es évekig rendszeres költőfaj volt Magyarország mai területén belül, majd több mint 100 évig eltűnt mint fészkelő. 2015-ben azonban újra leköltött egy pár a Marcal-medencében és a Dunántúlon azóta is rendszeresen megtelepedik néhány pár.

Név:

ÖRVÖS GALAMB

(*Columba palumbus*)

Testméretek:

- Testhossz: 38-43 cm
- Testsúly: ~500 g
- Szárnyfesztávolság: 68-77 cm

Általános leírás:

Hazánk legnagyobb galambfaja. Döntően kékeszürke színű a tollazata, ami a mell-tájékon halvány hússzínű árnyalatot kap. Feje kékes. Az öreg madarak nyakán zöld és fehér foltmintázat látható, a szárnyon pedig egy széles fehér keresztzalag húzódik. A fehér mintázatok utalnak elnevezésére.

Életmód:

Rövidtávú vonuló, de az elmúlt évtizedekben egyre gyakrabban és egyre nagyobb számban fordul elő áttelelése is, főként urbánus környezetben. Gallyakból álló, hevenyészett fészket fákra építi, amibe leggyakrabban 2 tojást rak márciusban.

Hazai előfordulás:

Az egyik leggyakoribb madár hazánkban. Bárhol megtelepedhet, ahol kisebb erdőfoltokat talál, egyedül a teljesen fátlan, nyílt területeket kerüli. Költési időn kívül azonban bárhol felbukkanhat.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A Hegyvidék egyik legjellemzőbb madara, a nagyobb parkoktól kezdve a kertesházás övezeteken át a Budavidéki erdőségeig mindenütt gyakran találkozhatunk vele. Október és február vége között állománya erősen megfogyatkozik a vonulás miatt, de az elmúlt években a XII. kerületben is rendszeresen áttelel néhány példány.

Védelem:

Nem védett

Tudtad?

Az örvös galamb nem volt mindig emberkedvelő. Városiasodása (urbanizálódása) az 1990-es években kezdődött a Balaton környékén és a fővárosban. Ma már általános jelenség települési környezetben, szinte minden hazai faluban és városban megtalálható.

Név:

KAKUKK

(Cuculus canorus)

Testméretek:

- Testhossz: 32-36 cm
- Testsúly: ~110 g
- Szárnyfesztávolság: 54-60 cm

Általános leírás:

Karcsú, hegyes szárnyú, hosszú farkú madár, melynek tollazata nagyon hasonlít a karvalyra és a héjára. Csőre azonban nem kampós, hanem vékony és hegyes, hegye fekete, töve sárga. Feje, melle és háta szürkés-kék, hasa fehér alapon feketén sávozott. Léteznek vörhenyes színezetű példányok is, ezek minden esetben tojó példányok.

Életmód:

Hosszú távú vonuló, az európai állomány a telet Afrikában tölti, az ázsiai populációk Dél-Ázsiába mennek. Április közepén tér vissza hazánkba és egészen szeptember közepéig maradhat. Nem épít fészket, gazdamadarak fészkeit szemeli ki, ahova május és július között egyetlen tojást rak. A kikelő fióka növekedése során a szülőmadarak fiókáit kilökdösi, így biztosítható, hogy a nagyobbra növő kakukkióka megfelelő mennyiségű táplálékhoz jusson.

Hazai előfordulás:

Magyarországon gyakori faj, szinte minden olyan élőhelyen megtalálható ahol kisebb-nagyobb erdőket, ligeteket talál.

Általában elég nehéz megfigyelni, jelenlétét elsősorban messzehangzó kakukkolása árulja el.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben jellemzően a Budai-hegység területén fordul, elő. Leggyakrabban a Csillebérc-Normafa-János-hegy vonulaton, valamint a Széchenyi-hegy térségében láthatjuk, hallhatjuk.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

A kakukkok számos madárfajt használnak gazdamadárként. Európában eddig összesen 135 madárfaj fészkeiben találtak már kakukktojást. A kakukkok képesek a különböző gazdamadárfajokhoz alkalmazkodni. Ez abban nyilvánul meg, hogy az adott faj fészkebe rakott tojás mind mintázatában, mind pedig méretében hasonló lesz a nevelőmadarak tojásaihoz.

Név:

MACSKABAGOLY

(*Strix aluco*)

Testméretek:

- 37-43 cm
- Testsúly: ~400-600 g
- Szárnyfeszítávolság: 81-96 cm

Általános leírás:

Közepes termetű bagolyfajunk. Mintázata rendkívül hasonlít a fák kérgére, ezért sokszor nehezen észrevehető. Zömök testalkatú, feje nagy méretű, farka rövid. Hasán és mellén hosszanti sávozás található, hátán apróbb mintázat látható.

Életmód:

Nem vonuló faj. Nagyon korán, olykor már januárban költésbe kezdhet. Fészkelőterülete környékén gyakran szól, messzehangzó huhogása akár 1-2 km-re is elhallatszódhat.

Hazai előfordulás:

Kifejezetten kedveli a zárt erdőségeket, de előfordul, hogy idős faállományú parkokban is megtelepszik. Gyakori bagolyfajunk, mely a zárt erdőségek mellett települési környezetben is megtalálható. Magyarországi állománya 5000-8000 pár.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Városi parkokban – pl. a Városmajorban – is rendszeresen fészkel, de a legerősebb hegyvidéki populációja a Normafa-János-hegy vonulat tágabb térségében található, ahol kifejezetten az öreg, odvas fákból álló erdők lakója.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

A macskabaglyok között találhatunk szürke és vöröses színváltozatú egyedeket is, melyekből a szürke a gyakoribb. A Hegyvidéken mindkét színváltozat előfordul.

Név:

NAGY FAKOPÁNC

(*Dendrocopos major*)

Testméretek:

- Testhossz: 23-26 cm
- Testsúly: ~100 g
- Szárnyfeszítávolság: 38-44 cm

Általános leírás:

A fakopáncsok tollazatát a fekete, a fehér és a vörös színek dominálják. Hazánkban 5 fajuk fordul elő, melyek közül a nagy fakopáncs a leggyakoribb.

Életmód:

A nagy fakopáncs többi rokonához hasonlóan nem vonul, de a költési időszakon kívül kóborolhat költőterületének tágabb környékén. Klasszikus odúlakó madárfaj, fészkelőhelyét maga ácsolja. Egy odút a legtöbb esetben csak egy évig használ, melyet a következő évben elhagy, ezt legtöbbször más odúlakók veszik birtokba. 4-5 hófehér tojást rak általában áprilisban.

Hazai előfordulás:

Hazánkban gyakori költőfaj szinte mindenütt ahol fás állományok találhatók. Teljes magyarországi populációja 300.000 párra tehető.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Az országos trendekhez hasonlóan a Hegyvidéken is a nagy fakopáncs a leggyakoribb fakopáncsfaj. Parkokban, a Budai-hegység erdeiben, illetve a kertesházás övezetekben egyaránt gyakori.

Szinte mindenütt számítani lehet megjelenésére, ahol néhány nagyobb fa áll.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A nagy fakopáncsoknál a tollazat alapján meg tudjuk határozni, hogy tojó, vagy hím madarat látunk-e? Míg a hím fekete sapkájának tarkórészén piros foltot visel, addig a tojó ugyanitt teljesen fekete.

Név:
**KÖZÉP
 FAKOPÁNCSS**
(Dendrocopos medius)

Testméretek:

- Testhossz: 20-22 cm
- Testsúly: 50-80 g
- Szárnyfesztávolság: 33-34 cm

Általános leírás:

Kisebb termetű a nagy fakopáncsnál. A hasmintázata lényegesen markánsabb, sötét hosszanti sávozás jellemző rá, míg fejteteje mindkét nem esetében élénkvrös. Arca fehér, háta pedig feketén-fehéren mintázott. Csőre rövidebb és gyengébb a többi fakopáncsfajhoz képest.

Életmód:

Állandó madárfajunk, nem vonuló. A többi fakopáncshoz hasonlóan maga ácsolja odúját, amelyet általában már márciusban elkészít. Hófehér tojásait áprilisban rakja le.

Hazai előfordulás:

Szórányos előfordulású, erősen kötődik a domb- és hegyvidéki idősebb tölgyállományokhoz. Teljes magyarországi állományát 24.000-25.000 párra teszik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Kóborlás során megfigyelhető minden fás állománnyal rendelkező területen a kerületen belül, de költőfajként csak a Széchenyi-hegy és a Normafa-János-hegy környékéről ismert. Itt néhány tucat költőpár alkotja állományát.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

Koratavasszal a fakopáncsokra jellemző násztevékenység a dobolás. Ez a közép fakopáncsoknál kiegészül egy éles, nyávogásszerű hanggal, mely már messziről hallható. A legterülethűbb harkályfajunk, amely a kirepülési helyétől legtöbbször egész életében nem távolodik el néhány kilométernél messzebbre. Élőhelyének változására ezért fokozottan érzékeny.

Név:

FEKETE HARKÁLY

(Dryocopus martius)

Testméretek:

- Testhossz: 40-46 cm
- Testsúly: ~300 g
- Szárnyfesztávolság: 67-73 cm

Általános leírás:

A legnagyobb termetű európai harkályfaj. Tollazata teljesen fekete. A hím sapkája kárminvörös, míg a tojónak csak a tarkóján figyelhető meg egy kicsi piros folt. Csőre világosszürkés és hosszú, míg a szeme fehéres. A kisebb termetű fakopáncsokkal ellentétben nem hullámos vonalban, hanem kicsit esetlenül, de egyenes vonalban repül.

Életmód:

Állandó fajunk, nem vonul, de a költési időn kívül rövid távon kóborolhat. Hatalmas, akár 50 cm mély odút is ácsolhat, melyet puhafában 1 hét alatt elkészít, míg keményfában akár 3 hétig is eltarthat. Elhagyott odúiban még a macskabaglyok is elférnek. Hófehér tojásait jellemzően március-április táján rakja le.

Hazai előfordulás:

Hazánk középhegységeiben általánosan elterjedt, az elmúlt két évtizedben állománya lassan erősödik. A felmérések alapján a magyarországi költőpárok száma 13.000-15.000 pár között alakul.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben a nagyobb parkokban általában a költési időn kívül, rendszertelenül bukkan fel, de a Csillebérc-Normafa-János-hegy vonulat térségében rendszeres fészkelő, ahol egész évben találkozhatunk vele. A hegyvidéki állomány nagysága 10-15 párra tehető.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

Amikor a fekete harkály repül, sokszor messze hangzó, érdes „krü-krü-krü” hangot hallat. Ha leszáll egy fára, hangját rögtön megváltoztatja és elnyújtott, lassú ütemű „klü-klü” kiáltást hallat. Ha nem is látjuk a fekete harkályt, a hangjából következtethetünk, hogy repül, vagy egy fa törzsére ült le éppen.

Név:
**FÜSTI
 FECSKE**
 (*Hirundo rustica*)

Testméretek:

- Testhossz: 17-20 cm
- Testsúly: ~20 g
- Szárnyfesztávolság: 32-34 cm

Általános leírás:

Leggyakoribb és legnagyobb termetű fecskefajunk. Az öreg madarak könnyen felismerhetők villás farkukról és vörösesbarna torkukról, illetve homlokukról. Világos hasuk kontrasztosan elkülönül csillogó kékesfekete szárnyuktól és hátuktól. Lábuk rövid és gyenge, csőrük vékony, lapos, melyet igen nagyra képesek kinyitni. Kifejezetten rovarévo madarak.

Életmód:

A füstifecske hosszú távú vonuló. A hazai állomány szeptemberben indul el költőterületeiről, a telet a Szaharától délre tölti. Tavasszal április elején tér vissza. Speciális kialakítású fészket sárból készíti, melyet épületek, kövek, vagy gerendák felületére rögzíti. 4-6 darab fehérés alapon pettyezett tojását április végén rakja le, melyből kb. 2 hét múlva kelnek ki a fiókák és további kb. 3 hét múlva hagyják el a fészket.

Hazai előfordulás:

Hazánkban a fészkelőállománya folyamatosan csökken, melyet elsősorban rovar-táplálékának beszűkülése, illetve megfelelő élőhelyeinek (pl.: nyitott istállók) visszaszorulása okozza, de a hosszú vonulási útvo-

nalon is számos negatív hatás éri. Fontos indikátorfaj, mely igen jól mutatja környezetének negatív változásait, ami miatt gyorsan eltűnhet élőhelyeiről.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Bár igen ritka, de rendszeres költőfaj a kerületben. Elsősorban a sűrűn lakott városi részeken fordul elő néhány pár. Magas bérházakon, egyéb magas épületeken telepedik meg, de vadászó egyedei messzebből is ide vetődhetnek. Rendszeresen megfigyelhető a kerület keleti részén, amint magasan a házak felett repkednek rovarok után kutatva.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

Vonulás előtt a fecskék nagy csapatokba verődve elsősorban vizes élőhelyek, főként tavak térségében gyűlnek össze és minél több táplálékot magukhoz véve testsúlyukat akár meg is duplázhathatják ilyenkor. Erre azért van szükség, hogy a hosszú utat át tudják vészelní. Régen úgy vélték, hogy a tavak felett vadászó fecskék az iszapba bújva telelnek át, mert nem tudták mással magyarázni a gyülekező fecskék hirtelen eltűnését a vonulás időszakában.

Név: VÖRÖSBEGY

(*Erithacus rubecula*)

Testméretek:

- Testhossz: 12-14 cm
- Testsúly: 16-22 g
- Szárnyfesztávolság: 20-22 cm

Általános leírás:

Rigókkal rokon énekesmadárfajunk, melynek zömök teste és vörös torok-, illetve melltájéka könnyen felismerhetővé teszi. Háta, szárnya, farka barna, hasa pedig piszkosfehér színezetű.

Életmód:

A vörösbegy hazánkban állandó madár, de a mi fészkelőállományunk tőlünk délebbre tölti a telet, míg az északabbra fészkelő madarak hozzánk jönnek telelni. Emiatt vörösbegyét egész évben láthatunk, de korántsem biztos, hogy télen ugyanazt a példányt látjuk mint tavasszal és nyáron. Apró fészket fűből készíti és általában alacsonyra, bokrokba rejti, de megtelepedhet üregekben, sziklarepedésekben stb. 5-7 fehér tojását áprilisban rakja le, de jellemző, hogy egy évben két fészkeljait is felnevel.

Hazai előfordulás:

A vörösbegy hazánkban gyakori faj, emberi településeken ugyanúgy előfordul, mint nagyobb parkokban és erdőségekben. Nagyon fontos számára a dús aljnövényzet, főleg a cserjeszint ahol megfelelő költő-, búvó- és táplálkozóhelyet találhat magának.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A területben egész évben megfigyelhető szinte mindenütt, ahol legalább egy kis terjedésű cserjés zöldfelületet talál. A kertesházias övezetben előszeretettel látogatja az etetők környékét főként akkor, ha ún. lágyeleség (pl.: alma) is rendelkezésére áll.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft
Tudtad?

A fiatal vörösbegy merőben máshogy néz ki, mint idős fajtársaik: míg az öregek fel-tűnő vörös és egyszínű barna színnel jellemezhetőek, addig a fiatal egyedek sötétbarnák világos foltozással. Első ránézésre teljesen más fajnak tűnik.

Név:

HÁZI ROZSDAFARKÚ

(*Phoenicurus ochruros*)

Testméretek:

- Testhossz: 13-15 cm
- Testsúly: ~16 g
- Szárnyfesztávolság: 23-26 cm

Általános leírás:

A házi rozsdafarkú nevét rozsdabarna farkoszínezetéről kapta, mely minden korban és mindkét nem esetében megfigyelhető. A hím grafitzürke, szárnyán kis fehér folt lehet, farka feltűnő rozsdaszínű. A tojó világosabb és inkább barnás árnyalatú. Sokszor lehet látni épületek tetején, antennákon ahonnan reszelős strófákkal záruló csengő énekét hallatni szokta.

Életmód:

A házi rozsdafarkú vonuló madár, de minden évben előfordulnak áttelelő példányok is. Legtöbbször már márciusban megérkeznek, a hímek pedig nagyon gyorsan éneklésbe kezdenek, amivel kijelölik fészkelőterületük határát. Fűből készült fészke falrepedésekben, csövekben, sziklahasadékokban szokott lenni, de C-típusú odukat is elfoglalhat.

Hazai előfordulás:

Magyarországon gyakori fészkelő, mely jól alkalmazkodott az emberi települések adta feltételekhez. Szinte minden hazai faluban és városban találkozhatunk vele. Teljes állomány nagysága 300.000 pár körüli, mely lassan emelkedik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A Hegyvidéken szinte mindenütt előfordul a zárt erdőségeket kivéve. Kertesházás övezetekben és a sűrűn lakott belvárosi részekben egyaránt fészkel. Csengő hangja messze hallatszik, melyet igen jellegzetes reszelős strófákkal zár le. Erről már mesziről felismerhető.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Korábban a Normafa környékén a házi rozsdafarkú rokona, a ritka kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) is fészkel, de ez a faj sajnos sok helyről eltűnt az elmúlt évtizedekben. Ezért ma már csak, mint szórványos őszi-tavaszi átvonuló ismert a kerületből.

Név:

FEKETE RIGÓ

(*Turdus merula*)

Testméretek:

- Testhossz: 23-29 cm
- Testsúly: ~100 g
- Szárnyfeszítávolság: 34-38 cm

Általános leírás:

Az egyik legismertebb hazai madárfaj, mely szinte egygyé vált a magyar városokkal és falvakkal. A hím csőre és szemgyűrűje élénk sárga, tollazata és lába koromfekete. A tojó és a fiatalok barnás színezetűek. Farka hosszú, szárnya lekerékített, melyek segítségével könnyedén mozog és repül a fás-bokros területeken.

Életmód:

A fekete rigó állandó madár, de zord teleken a hazai állomány délebbre vonulhat, míg helyüket északról érkező fajtársak foglalják el ideiglenesen. Általában márciusban, a nappalok látványos hosszabbodásával kezdődik meg a jellegzetes tavaszi rigóénekek, amely a kerület szinte minden szegletében közismert. Fészket sűrű bokrokba, alacsony fákra, borostyánba, farakásokba rejti, kék tojásait áprilisban rakja le. A fiatal rigók még röpképtelen állapotban elhagyják a fészket, de nem kell aggodnunk értük, a szülők kontakthangok segítségével könnyedén megtalálják és addig etetik őket, míg önállóvá nem válnak.

Hazai előfordulása:

Településektől erdőterületeken át, sík-, domb-

és hegyvidéken egyaránt megtalálható, egyedül a teljesen zárt erdőségekből hiányzik. Állománya kb. 1.5 millió pár körül alakul és mérsékelt növekedést mutat.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A fekete rigó az egyik leggyakoribb fészkelőfaj a Hegyvidéken, szinte mindenütt előfordul, még a sűrűn lakott belvárosi részekben is. Állománya százas nagyságrendű, de a kerületben költő párok száma pontosan nem ismert.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A fekete rigó a közelmúltig meglehetősen emberkerülő volt. Az 1950-es évekig állományának jelentős része erdeinkben fészkelte. Ezt követően azonban fokozatosan beszokott a településekre. Ennek oka a táplálék mennyisége és a ragadozómentes élőhelyek jelenléte volt, melyet felismerve a rigók inkább legyőzték emberek iránt érzett féltékenységüket és beköltöztek a lakott területekre. Ma, a varjúfélék városiasodása miatt egyfajta lassú visszarendeződés történik, ami miatt a rigók kitelepülnek a településekről.

Név:

ÉNEKES RIGÓ*(Turdus philomelos)***Testméretek:**

- Testhossz: 20-22 cm
- Testsúly: 70-100 g
- Szárnyfeszítávolság: 33-36 cm

Hazai előfordulás:

Magyarországon gyakori költőfaj, ahol sűrű aljnövényzetű erdőkben, parkokban, nagyobb kertekben telepedik meg leginkább. Az ország szinte minden táján lehet számítani felbukkanására. Teljes állományosságát 400.000 párra becsülik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben elterjedt fészkelőnek számít a kertesházás övezetekben, az idősebb faállományú parkokban és a Budavideki erdőségekben egyaránt.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Az énekes rigó messze hangzó énekét általában kiemelkedő facsúcsról, vagy más kimagasló helyről hallatja. Jellegzetessége, hogy változatos strófáit rendre megismétli, ezért jelenléte már messziről feltűnik a gyakorlottabb madarászoknak.

Általános leírás:

A fekete rigónál kicsit kisebb termetű rigófaj. Háta és faroktollai barnák, melle és hasoldala pettyezett, ez a mintázat jól elkülöníti fekete rokonától. Gyorsan szalad a talajon, ahol előszeretettel vadászik rovarokból és csigákból álló táplálékára.

Életmód:

Az énekes rigó vonuló faj, de ritkán előfordulnak áttelelő egyedei is. Rövid távon vonul, egyedeinek többsége a Mediterráneumba és Észak Afrikába húzódik a zord hónapok idejére. Költőterületein már márciusban megjelenik. Fűből készült fészket sárral tapasztja, melybe áprilisban 4-5 égszínkéj tojást rak.

Név: **LÉPRIGÓ***(Turdus viscivorus)***Testméretek:**

- Testhossz: 26-29 cm
- Testsúly: ~130 g
- Szárnyfesztávolság: 45 cm

Általános leírás:

Legnagyobb hazai rigófajunk, mely tollmintázatát tekintve feltűnően hasonlít a nála lényegesen kisebb énekes rigóhoz. A léprigón látható pettyezés azonban a teljes hasra kiterjed, nemcsak a mellre és a hasoldalra. Csőre nagyobb és sötétebb.

Életmód:

A léprigó állandó madarunk, de télen előfordul, hogy a hazai állomány kicsit délebbre mozdul, míg a tőlünk északabbra költő állományok beáramlanak hozzánk. Fészket fűből, mohából, vékony ágakból építi, belsejét gyakran sárral béleli. Általában magasabban, fák elágazásában építkezik.

Hazai előfordulás:

Hazánkban szórványos előfordulású madárfaj. Erősen kötődik a hazai domb- és hegyvidéki erdőségekhez, különös tekintettel a tölgyesekhez. Főként ott találkozhatunk vele, ahol az erdő fáin sok fagyöngy (*Viscum album*), vagy fakín (*Loranthus europaeus*) élőszködik. Teljes hazai állománya 12.000-14.000 párra tehető.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A léprigó az őszi téli kóborlási, telelési időszakban szinte bárhol felbukkanhat a kerületben, ahol kisebb-nagyobb zöldterületeket talál. Emiatt megfigyelhetjük nagyobb parkokban, a kertesházás övezetben, de a Budavidéki erdőségekben is. A költési időszakban jóval lokalizáltabban találkozhatunk vele. Ilyenkor csak a Normafa – János-hegy vonulat idős erdőségeiben figyelhetjük meg, ahol néhány tucat pár rendszeresen költ.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

A léprigó – bár tollazatának köszönhetően nagyon hasonlít az énekes rigóra – éneke teljesen egyedi, mely jól elkülöníti a két fajt még akkor is ha nem látjuk őket. Az énekes rigó éneke ismétlődő, a léprigóé azonban nem, inkább a fekete rigóéhoz hasonló. Ami azonban igazán egyedivé teszi, az a jelzőhangja, ami nagyon hasonlít egy jól megtekert kereplő érdes hangjához.

Név:

FENYŐRIGÓ*(Turdus pilaris)***Testméretek:**

- Testhossz: 22-27 cm
- Testsúly: ~110 g
- Szárnyfeszítávolság: 39-42 cm

Általános leírás:

A fenyőrigó méretében a fekete rigóhoz áll közel, de kissé zömökebb, emiatt nagyobbak tűnhet rokonánál. Színezete meglehetősen változatos: háta rozsdavörös, vagy vörösesbarna, hasa fehér alapon feketén mintázott, míg melle és toroktájéka sárga alapon foltos. Tarkója és fejteteje kékesszürke, farka fekete. Csőre jórészt élénk sárga, míg hegye fekete.

Életmód:

A fenyőrigó vonuló madár, Magyarországon gyakori téli vendég. Fűből készült fészket ágvillaikba helyezi, melybe 4-5 darab kék alapon sötéten foltzott tojást rak.

Hazai előfordulás:

Költőterülete hazánktól északra és észak-

keletre található, melynek kiterjedése hatalmas: Franciaországtól egészen Oroszország keleti feléig tart. Magyarországon ritka költőfajnak számít, változó számban évente 30-100 pár költhet nálunk. Megtelepedésére elsősorban a Fertő-tó környékén és ÉK-Magyarországon lehet számítani.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben rendszeres és gyakori őszi-téli vendég, de csapatait akár március végéig is megfigyelhetjük. Elsősorban nagyobb parkokban, valamint a Hegyvidék erdősegeiben találkozhatunk fenyőrigókkal. Sokszor előfordul, hogy más rigófajokkal vegyes csapatokat alkot.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A fenyőrigók a telelőterületeken mindig csapatokban mozognak. Az alföldi gyepterületeken olykor több ezres gyülekezései is megfigyelhetők.

Név:

BARÁTPOSZÁTA*(Sylvia atricapilla)***Testméretek:**

- Testhossz: 13-15 cm
- Testsúly: 16-25 g
- Szárnyfesztávolság: 20-23 cm

Általános leírás:

Leggyakoribb hazai posztafajunk. A hím és tojó tollazata hasonló, döntően szürkés színű, de amíg a hím sapkája fekete, addig a tojóké és a fiataloké világosbarna. Lába és csőre ugyancsak szürkés árnyalatú. Szárnya hegyes és karcsú, farka testméretéhez képest meglehetősen hosszú.

Életmód:

A barátposzáta vonuló madárfajunk, de rendszeresen előfordulnak telető példányok is, főként települési környezetben. A hazai teletést legtöbbször öreg hím madarak kísérik meg. A faj számára nagyon fontosak a sűrű cserjések, borostyánnal benőtt fás területek. Ilyen élőhelyeken előszeretettel megtelepedik. Költőterületét legtöbbször már április elejére elfoglalja, határait lágy, csengő énekével jelöli ki. Fűszálakból készített kis méretű fészket cserjésekbe rejti. Ebbe helyezi 3-7 piszkosfehér tojását.

Hazai előfordulás:

A barátposzáta az egész országban gyakori fészkelőnek számít, mindenütt megtelepszik ahol cserjés szegélyeket, erdőszéleket, dús növényzetű parkokat és kerteket talál. Teljes hazai állományát több mint 1.000.000 párra becsülik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A barátposzáta szinte minden olyan kerületrészben előfordul és költ, ahol dús cserjeállománnyal rendelkező parkok, illetve kertesházás övezet található. Előszerttel telepessik meg a Budai-hegység XII. kerületi erdőrészeleiben.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1993-ban „Az év madarává” választotta.

Név:

KIS POSZÁTA

(*Sylvia curruca*)

Testméretek:

- Testhossz: 11-13 cm
- Testsúly: 10-14 g
- Szárnyfeszítávolság: 16-21 cm

Általános leírás:

A kis poszáta a gyakoribb barátposzátánál láthatóan kisebb, de nemcsak ebben, hanem tollazatának mintázatában is eltér rokonától. Fejének felső része és farka szürke színű, háta és szárnya szürkésbarna. Torka feltűnő fehér színű, hasa piszkosfehér. Lába sötét, csakúgy, mint rövid és vékony csőre.

Életmód:

Vonuló madár, amely a telet Afrikában, a Szaharától délre tölti. Általában már március végén megérkeznek hozzánk az első példányok, de a vonulás fő időszaka áprilisra esik. Afrikába az első példányok augusztusban elindulhatnak, de ez a folyamat egészen október közepéig eltarthat. Fűből épült fészket sűrű cserjésekbe rejti, melybe 4-5 piszkosfehér tojást rak.

Hazai előfordulás:

Szinte mindenütt előfordul, ahol cserjeállományokat magaskórósokat, vagy dús aljnövényzetű fás területeket – erdőket, parkokat, kerteket – talál, de nem annyira gyakori, mint a barátposzáta. Az Alföldön szórványos előfordulású. Teljes hazai állomány nagyságát kb. 100.000 párra becsülik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A kis poszáta rendszeres és gyakori átvonuló a kerület zöldterületein őszen és tavasszal egyaránt. A Csillebérc-Norma-fa-János-hegy vonulat területén, illetve a Széchenyi-hegyen rendszeres költőfaj, de olykor nagyobb kertekben is megtelepszik.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Bár költőterülete hatalmas – a Brit-szigektől Kínáig terjed – az intenzív mezőgazdálkodás során eltűnő szegélycserjések miatt állománya Ny-Európában elkezdett csökkenni, ez a trend pedig várhatóan hazánkban is meg fog jelenni, köszönhetően a bokrosok hasonló okból bekövetkező csökkenésének.

Név: KERTI GEZE

(*Hippolais icterina*)

Testméretek:

- Testhossz: 12-14 cm
- Testsúly: 13 g
- Szárnyfesztávolság: 20-24 cm

Általános leírás:

A kerti geze karcsú, döntően sárgászöld tollazatú madár. Csőre hosszú és keskeny, lába kékes árnyalatú. Színe miatt kitűnően el tud rejtőzni a lombos ágak között, legtöbbször csak éneke árulja el jelenlétét.

Életmód:

Az egyik legkésőbb visszaérkező énekesmadárfajunk. Egyedei április végén, illetve májusban érkeznek hazánkba Afrikai telelőhelyükről. Hosszú távú vonuló, telelőterületei az Egyenlítőnél délre találhatók. Fűszálakból épített apró fészket a lombkoronába rejti, de sűrű cserjeállomány esetén akár alacsonyabban is költ. A költést követően szinte azonnal vonulásba kezd, az állomány zöme már augusztusban elindul Afrika felé.

Hazai előfordulás:

Hazánkban gyakori átvonuló és szórványos költőfaj. Sokszor telepedik meg települési környezetben, parkokban, nagyobb ker-

tekben, de kedveli a folyók ártereinek sűrű erdőségeit is. A költőállománya évenként változó, 5000-10.000 pár között mozog.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A kerületben rendszeres átvonuló ősszel és tavasszal egyaránt. Májusban sokfelé lehet hallani a hímek énekét, minden parkban, és az erdőterületeken is felbukkanhat, de ezek legtöbbször tovább vonul. Költési legfeljebb csak néhány pár marad, egyes években hegyvidéki fészkelése el is maradhat.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A kerti geze tollazata ugyan nem feltűnő, de ezt bőségesen ellensúlyozza rendkívüli énektudása. Szinte minden madár énekét le tudja utánozni, számos faj strófáit építi be saját énekébe. Az idős, tapasztalt hímek dalában kellő gyakorlattal néhány perc alatt akár tucatnyi faj énekét felfedezhetjük.

Név:

CSILPCSALPFÜZIKE*(Phylloscopus collybita)***Általános leírás:**

Kis termetű fűzöld, vagy barnászöld színű énekesmadár. Lába sötét színű, ez jól elkülöníti a hazánkban ugyancsak elterjedt fitisz- és sisegő fűzikétől (*P. trochilus*, *P. sibilatrix*). Vékony, rovarevő csőre ugyancsak sötét árnyalatú. Szeme fölött élénk sárgás szemöldöksáv húzódik.

Életmód:

Vonuló madárfaj. A hazai állomány döntően Afrikában telel, de enyhébb teleken sokszor csak a Mediterráneumig vonul. Minden évben előfordulnak áttelelő példányok, ezek legtöbbször tőlünk északabbra található állományok képviselői. Fűből készül aprócska fészket cserjésekbe, alacsony fákra rejti, de sokszor előfordul, hogy magas lágyszárú aljnövényzetben is megtelepszik.

Testméretek:

- Testhossz: 10-12 cm
- Testsúly: 6-10 g
- Szárnyfesztávolság: 15-21 cm

Hazai előfordulás:

Költés tekintetében előnyben részesíti a fákkal borított területeket. Erősen kötődik a hazai erdőségekhez, de parkokban és kertekben is meglepedhet. Az alföldi fátlan élőhelyeken lényegesen ritkább. Vonulás során azonban szinte bárhol felbukkanhat. Teljes hazai állomány nagysága 500.000 pár körül alakul, amely stabilnak tűnik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A csilpcsalpfüzi gyakori faj a kerületben, erős és stabil állománya található a Buda-vidéki erdőségekben, valamint előfordul parkokban és nagyobb kertekben is. Őszi és tavaszi vonulása idején szinte minden zöldterületen belül számítani lehet időszakos felbukkanására.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A csilpcsalpfüzi magyar nevét jellegzetes énekéről kapta. A hírek a költőterület határait ugyanis messze hangzó, csengő „csilpcsalp – csilp-csalp” énekével jelölik ki. Más nyelven is jellemző, hogy énekéről nevezik el ezt a fajt. Angol nyelvterületen Chiffchaff, német nyelven pedig Zilpzal névvel illetik.

Név:

SÁRGAFEJŰ KIRÁLYKA

(*Regulus regulus*)

Testméretek:

- Testhossz: 9 cm
- Testsúly: 5 g
- Szárnyfesztávolság: 13-16 cm

Általános leírás:

Apró termetű, döntően zöldes színű madár, szárnyán világosabb és sötétebb mintázat látható. Hasa és melltájéka szürkészöld, csőre vékony, hegyes és sötét színű, lába ugyancsak sötét. Jellegzetessége a fejétőn található, feketén szegélyezett élénk-sárga hosszanti sáv.

Életmód:

Hazánkban gyakori átvonuló és téli vendég, illetve ritka költőfaj. Fészket fenyők ágai közé rejt, mely igen kis méretű, nehezen megtalálható. Döntően fűből és mohából készül, amelybe 7-10 piszkosfehér tojást rak.

Hazai előfordulás:

Elsősorban fenyvesekhez kötődő énekesmadárfaj. Fészkelőpopulációi egymástól elszigeteltek, melyek döntően az Északi-középhegység magasabb régióiban koncentrálnak. Ezen kívül megtalálható még a Nyugat-Dunántúlon is. Teljes hazai költőállománya kb. 10.000 pár.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben elsősorban az őszi vonulási időszakban találkozhatunk sárgafejű

királykával. Leggyakoribb szeptember végétől október végéig, amikor magányosan, vagy kisebb laza csapatokban jelenik meg a terület zöldterületein. Előszeretettel keresi fel örökzöldek rejtekét, ami azzal magyarázható, hogy költőterületei elsősorban lucfenyvesekben találhatóak. Teelése is rendszeres a Hegyvidéken, de ilyenkor kisebb számban fordul elő. Tavaszai vonulási időszakának csúcsa márciusban és április elején van, amikor ismét gyakrabban lehet találkozni vele a kerületben.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A sárgafejű királyka a tüzesfejű királykával (*R. ignicapillus*) együtt Európa legkisebb madara. Egyes európai lepkefajok hernyói akár kétszer nehezebbek lehetnek a királykáknál.

Név:
ÖKÖRSZEM
(*Troglodytes troglodytes*)

Testméretek:

- Testhossz: 10 cm
- Testsúly: 9-10 g
- Szárnyfeszítávolság: 13-17 cm

Általános leírás:

Apró termetű, barna színű énekesmadár finom mintázattal. Hegyes és vékony csőre hosszú, világos szemöldöksávja jól látható. Rövid szárnya lekerekített. Farka hosszú, sokszor felfelé tartja, ettől még rövidebbnek (kisebbsnek) tűnik.

Életmód:

Állandó madarunk, amely a téli időszakban a domb- és hegyvidéki élőhelyeiről alacsonyabb régiókba, illetve településekre húzódik. Előszeretettel bujkál farakásokban, sűrű cserjésekben, magaskórósokban, télen pedig nádasokban. Ritkán és legtöbbször csak rövid ideig lehet megfigyelni, mivel mozgása gyors és szinte azonnal eltűnik a szemünk elől. Gömb alakú fészket levelekből építi, kiálló gyökerek, vagy kidőlt fatörzsek közé, sűrű ágrendszerű fák törzséhez, vagy cserjékbe rejti. Revírt jelölő tavaszi éneke csengő, igen erős és messzehangzó.

Hazai előfordulás:

Hazánkban költőállománya nagyobb kiterjedésű erdőségeinkhez kötődik, legfőképpen középhegységeinkben és a

Dunántúlon fordul elő. A költés utáni kóborlási időszakban azonban szinte bárhol megfigyelhető hazánkban. Magyarországi költőállománya kb. 65.000 pár.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Az ökörszem a kerületben az őszi és téli időszakban a leggyakoribb, köszönhetően annak, hogy a kerület tágabb térségében lévő Budai-hegyekből az itt költő madarak lejjebb, illetve beljebb húzódnak a lakott területek közelébe. Ezekben a hónapokban kertekben, parkokban is gyakran találkozhatunk vele.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Az ökörszemet sokan összekeverik a bölömbikával, talán azért mert a nevükben szereplő „ökör” és „bika” a laikusok számára hasonlatossá teszi ezeket a fajokat. A bölömbika azonban nem énekesmadár, hanem egy gémféle, melynek testhosszúsága akár a 75 cm-t is elérheti, vagyis lényegesen nagyobb, mint „névrokona”. A bölömbika mély, búgó hangjáról kapta nevét, míg az ökörszem elnevezése apró testméretét hivatott kifejezni.

Név:

SZÜRKE LÉGYKAPÓ

(*Muscicapa striata*)

Testméretek:

- Testhossz: 14-15 cm
- Testsúly: 15-20 g
- Szárnyfesztávolság: 23-26 cm

Általános leírás:

Barnásszürke színezetű rovarevő énekesmadár, emiatt csőre vékony és hegyes. Fejtetején, torkán és mellén finom barnás mintázat látható, tollazatának egyéb része egyöntetű barnás-szürkés árnyalatú. Lába sötét, farka és szárnya hosszú, kitűnően manőverezik és repül.

Életmód:

Hosszú távú vonuló, Afrikában, a Szaharától délre telet. Áprilisban érkezik vissza telelőterületről, az őszi vonulás csúcsa pedig szeptemberre esik. A többi hazai légykapófajtól eltérően nem kifejezetten odúlakó, bár sokszor előfordul, hogy C-odúokban is megtelepszik. Jellemzően kikorhadttá válik üregekben, épületekben, sziklamélyedésekben költ. Fűből készült fészkébe 5-6 piszkosszürke alapon barnás mintázatú tojást rak.

Hazai előfordulás:

Ligetes erdőkben, tölgyesekben, ártéri galériaerdőkben, de nagyobb parkokban is fészkelhet. Ezekon a területeken bárhol számíthatunk megtelepedésére. Leggyakoribb a keleti megyékben, a dunántúli-középhegységben és DNy-Dunántúlon. Hazánkban viszonylag gyakori költőfaj. Teljes magyarországi állománya közel 70.000 pár.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A kerületben nagyobb parkokban, valamint a Csillebérc-Normafa-János-hegy vonulat környezetében szórványos költőfaj. Vonulás során azonban gyakoribb, szinte minden nagyobb zöldterületen és kertben megfigyelhető.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

A szürke légykapó igazi vártamadár, ami azt jelenti, hogy egy kiválasztott pontról figyeli rovarzsákmányát, amit felreppenve a levegőben kap el. Zsákmányolás után pedig rendszerint ugyanarra a pontra száll le ahonnan elstartolt.

Név:

ÖRVÖS LÉGYKAPÓ

(Ficedula albicollis)**Testméretek:**

- Testhossz: 12-14 cm
- Testsúly: 13 g
- Szárnyfesztávolság: 22-25 cm

Általános leírás:

Az örvös légykapó hímje hazánk egyik legszébb énekesmadara. Kontrasztos fekete-fehér tollazata ennek ellenére az élőhelyét adó árnyas erdőkben nem feltűnő. Nevét a fekete hátát és fejét elválasztó széles fehér örvről kapta. Ezen kívül hasa, faroktöve és homloka is fehér, illetve a szárnyán látható még egy fehér folt. Tollazatának többi része fekete. A tojó ennél lényegesen szerényebb külsővel rendelkezik: feje és háta barnás, farka és szárnyának nagy része kissé sötétebb árnyalatú. Szárnyfoltja és egy alig észrevehető örvé neki is van.

Életmód:

Hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti. Szeptember végéig gyakorlatilag az összes örvös légykapó elvonul és csak áprilisban térnek vissza fészkelőhelyükre. Tipikus odúlakó madár, akár mesterséges B-típusú fészkelődúval is megtelepíthető. Égyszínkép tojását április második felében rakja le, számuk 4-8 között változhat. A fiókák két hét kotlást követően további 2-2,5 hét alatt repülnek ki az odúból. Vonulásuk során szinte bárhol felbukkanhatnak az országban ahol fákat találnak.

Hazai előfordulás:

Magyarországon elsősorban a domb- és hegyvidéki erdségeinkhez kötődik, különösen kedveli az idős bükkösöket. Jelentősebb állománya van még a Dunántúlon, különösen DNy-on és a Mecsek térségében. Teljes hazai állománya megközelíti a 150.000 párt, mely lassú emelkedést mutat.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A kerület egyik legértékesebb fészkelő madárfaja, amelynek legjelentősebb fővárosi populációja a Normafa – János-hegy vonulat térségében költ. Alacsonyabb régiókban is egyre gyakrabban feltűnik, az utóbbi években Csillebérc és az Ördög-orom területén is bebizonyosodott sikeres fészkelése. Vonuláson akár a kertesházás övezetekben is felbukkanhat.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft
Tudtad?

Az örvös légykapó azon kevés hazai madárfaj egyike, amely védettsége ellenére ún. Natura2000 jelölőfaj is egyben. Ez azt jelenti, hogy olyan fajról van szó, amely az egész EU szempontjából kiemelt jelentőségű, ezen fajok jelenléte alapján jelölik ki az egyes Natura2000 hálózatba kerülő területeket.

Név:
SZÉNCINEGE
(*Parus major*)

Testméretek:

- Testhossz: 14-15 cm
- Testsúly: 14-22 g
- Szárnyfesztávolság: 22 cm

Általános leírás:

A széncinege hazánk egyik legközismertebb énekesmadárfaja. Nevét fényes fekete fejtetejéről kapta. Nagy méretű cinegeféle, amely élénksárga hasa, fekete mell- és hasszalagja, zöldes háta és kékes farka alapján könnyedén felismerhető. Kis gyakorlattal akár a nemeket is felismerhetjük: míg a hím fekete hasmintázata a lábak közelében egészen kiszélesedik, addig a tojó mintázata a fejtől a lábak felé fokozatosan elkeskenyedik. Csőre vékony, de nem anynyira, hogy csak rovarokat legyen képes elfogyasztani. Télen képes átállni magokból álló táplálékra.

Életmód:

Állandó madarunk, amely a költési időszakot követően költőhelye tágabb környezetben kóborolhat. A párok többnyire csak a fészkelési időszakban állnak össze, ezen kívül magányosan, vagy kisebb laza csa-

patokban keresi táplálékát. Odúlakó madárfajunk, amely legjobban B-típusú mesterséges odúval telepíthető meg. Nyáron nagy rovarfogyasztó hírében áll, különösen kedveli a kisméretű hernyókat. Télen képes magokat is elfogyasztani, a fekete napraforgót az etetőkön nagyon szereti.

Hazai előfordulás:

Hazánkban nagyon gyakori, sík-és dombvidéken, illetve középhegységi élőhelyeken is gyakran találkozhatunk vele. Előnyben részesíti a fás élőhelyeket, melyre odúlakóként nagy szüksége van. A teljesen fáatlan élőhelyeket legfeljebb csak alkalmasszerűen, ideiglenes jelleggel keresi fel. Évente két alkalommal is költ, ezért megtelepedése esetén áprilistól, akár augusztusig is láthatjuk, hogy táplálékot hord fiókáinak. Teljes hazai állománya – köszönhetően kitűnő alkalmazkodóképességének – növekszik, mennyisége az 1.500.000 párt is meghaladja.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben bárhol találkozhatunk vele az év 12 hónapjában. Kertekben, de akár még a parkokban és bérházak belső udvarain is könnyen megtelepíthetjük oduk kihelyezésével. Télen a madártetők egyik leggyakoribb vendége. Urbanizációja mi-

att Budapest teljes területén jelen van, de hegyvidéki állománya kiemelkedően erős, köszönhetően a nagy összkiterjedésű, idős faállományú zöldterületnek.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A kutatók feltételezik, hogy a szencinege – és általában a cinegefélék – nem voltak mindig odúlakók. Az, hogy ma már szinte kizárólag odúban nevelnek utódokat, feltehetően kitűnő alkalmazkodóképességüknek tudható be. Ennek a feltételezésnek a magyarázata az, hogy a klasszikus odúlakó madarak – pl. harkályfélék, egyes baglyok stb. – nem építenek fészket az általuk használt üregben, hiszen az maga a fészek, ami kellő védelmet nyújt az időjárás viszontagságai és a ragadozók ellen. A szencinege ezzel szemben az odújába mesteri fészket készít. Ez pedig alapvetően a nem odúlakókra jellemző, illetve nekik van nagy szükségük a tojások és fiókák ilyen típusú védelmére. Feltehetően a szencinege – amikor beszokott az odúba – nem adta fel fészkepítő tulajdonságát, hanem megőrizte azt az odúlakóvá válása előtti időkből.

Név:

KÉKCINEGE

*(Cyanistes caeruleus)***Testméretek:**

- Testhossz: 11-12 cm
- Testsúly: 10-13 g
- Szárnyfesztávolság: 17-20 cm

Általános leírás:

A széncinegénél kisebb termetű cinegefaj e fajsoport hazai képviselőinek egyik leggyakoribb tagja. Sárga, fehér és kék szín jellemzi tollazatát. Nevét élénk kék fejtejtéről kapta, amelyet fehér szín vesz körül. Szárnyán fehér keresztsávot láthatunk, mely ülő helyzetben belefut a zöldes színű hát alsó részébe.

Életmód:

Állandó madárfajunk, amely a költési időszakon kívül kóborol. Odulakó, kisebb termete miatt ún. A-típusú odúval telepíthető meg a legnagyobb eséllyel, de B-odúba is belemegy, ha nincs konkurenciája a környéken. Fehéres alapon vörösesbarna pettyezésű, apró tojásainak a száma akár a 12-13 darabot is elérheti. Mesteri fészket készít az odú aljába.

Hazai előfordulás:

A széncinegéhez hasonlóan előnyben részesíti lombos erdeinket, legyen az akár sík-, domb-, vagy hegyvidéken. Szinte mindenütt megtalálható, mint költőfaj, az Alföldön azonban ritkább. Költésen kívül, főként a hideg hónapokban előszeretettel keresi fel az

alföldi nádasok védelmet nyújtó állományait, amiben rendszeresen át is tevel. Teljes magyar állománya eléri a 300.000 párt.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A kékcinege minden kerületi zöldterületen belül megtalálható mint költőfaj. Az ezen kívüli időszakban – kóborlása közben – szinte bárhol felbukkanhat a Hegyvidéken. Rendszeres látogatója az etetőknék is. Leggyakoribb a Budavidéki erdőségek területén és az ehhez közel található kertes házas övezetben.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Mivel a kékcinege a többi odulakó cinegeféléhez hasonlóan megőrizte fészkepítő tulajdonságait, egy költési szezonban a mesterséges fészkelőodúnak akár az egyharmadát is feltöltheti fészkekanyaggal. A tavalyi fészket sosem használja a következő évben, ha a fészkekanyag az odúban marad, erre újat épít, ezért pár év alatt a számukra kihelyezett odú teljesen feltelhet fészkekanyaggal.

Név:

BARÁTCINEGE*(Poecile palustris)***Testméretek:**

- Testhossz: 11-12 cm
- Testsúly: 10-13 g
- Szárnyfesztávolság: 18-20 cm

Általános leírás:

A széncinegénél és a kékcinegénél szerényebb külsejű cinegefajunk. Fejteteje fekete, erről kapta nevét. Torkán kis fekete folt található. Háta és farka világosbarna, melle és hasa piszkosfehér. Kis termetű, hasonlóan a kékcinegéhez.

Életmód:

A cinegefélékre jellemzően odúlakó, nem vonul el, télen is nálunk marad. Természetes és mesterséges odukban egyaránt megtelepszik. A legjobban A-típusú odúval telepíthető meg. A vegetációs időszakban rovarvő, de télen átáll magokból álló táplálékra.

Hazai előfordulás:

A kékcinegénél és a széncinegénél jobban kötődik a kiterjedt, természetesebb állapotú erdőseinkhez. Fészkelőként az alföldi térség nagy részéről hiányzik, jelentősebb síkvidéki fészkelőpopulációja csak a Nyír-

ség térségében található. Az előző két cinegefajnál ritkább, teljes hazai állománya kb. 130.000 párra tehető.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben rendszeres, de ritka fészkelő. Főként a Budavidéki erdősegekben, a Széchenyi-hegyen és az Ördög-orm térségében költ. A költésen kívüli kóborlási időszakban azonban tágabb térségben mozognak, ilyenkor a kertesházás övezetek etetőin is rendszeresen felbukkan.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A barátcinege nagyon területhű madár, az idős madarak esetében a XII. kerületben is sikerült megfigyelni, hogy párban maradv egész évben a költőhely szűkebb környékén maradnak. A fészkelőhelyet csupán a fiatal madarak hagyják el új költőterületet keresve maguknak. Ezt mutatják gyűrűzési adatai is: a gyűrűzőhelytől legtávolabbi megkerülés a barátcinege esetében mindössze 103 km, ennél távolabbi visszafogást eddig nem sikerült a faj tekintetében bizonyítani.

Név:

FENYVESCINEGE*(Periparus ater)***Testméretek:**

- Testhossz: 10-11 cm
- Testsúly: 8-10 g
- Szárnyfesztávolság: 17-21 cm

Általános leírás:

Az egyik legkisebb hazai énekesmadárfajunk. Tollazata sok tekintetben emlékeztet a széncinegére, de jellemző különbség lényegesen kisebb termete és a mellen, illetve a hason végigfutó hosszanti fekete sáv teljes hiánya. Fehéres sárgás hasától kontrasztosan elkülönül a farok és a hát szürkés színezete, illetve fekete fejeteje és torka. Legfeltűnőbb faji bélyege a tarkón található fehér folt.

Életmód:

Többi hazai cinegefélénkhez hasonlóan a fenyvescinege is állandó fajunk, amely odúban költ. Kis termete miatt számára is a szűkebb bejárónyílású A-típusú odú a legmegfelelőbb. Fészekalja általában 8-10 apró tojásból áll. Másodköltése is rendszeresen előfordul.

Hazai előfordulás:

Nevéhez méltóan előnyben részesíti az örökzöldekkel borított élőhelyeket, de a lombos fákkal elegyes területeken is előszeretettel megtelepszik. A cinegeféléink közül csak a kormosfejű- és a búbos cinege ritkább: költőterülete döntően középhegységeinkre, illetve az Alpokaljára koncentrálódik, de szigetszerűen más területeken – pl.

a Mecsekben és a Duna déli szakaszán – is megtalálható. Teljes hazai fészkelőállománya 20.000-25.000 pár körül alakul.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Bár hazánk ritkább költőfajai közé tartozik, ennek ellenére a Hegyvidéken rendszeresen költ. A Normafa térségében, illetve a Budai-hegység erdőségeit övező kertesházás övezetben kis számban minden évben fészkel. Nagyon kedveli az idős fenyőkkel tarkított parkokat és kerteket. Egész évben találkozhatunk vele, télen kis számban az etetőket is látogatja.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A fenyvescinege hatalmas elterjedési területtel rendelkezik: Ny-Európától egészen Kína K-i részéig megtalálható. Ezen belül tucatnyi alfaja alakult ki, melyek tollazatában akár jelentősebb különbségek is lehetnek. Európában a kissé fakóbb *britannicus* és a lényegesen sötétebb *cypricus* alfajok ismertek a törzsalak mellett. Előbbi a Brit-szigeteken és az Ibériai-félszigeten, míg utóbbi Cipruson fordul elő.

Név:

ŐSZAPÓ*(Aegithalos caudatus)***Testméretek:**

- Testhossz: 13-15 cm
- Testsúly: 7-10 g
- Szárnyfeszítávolság: 16-19 cm

Általános leírás:

A cinegék közeli rokona. Apró termetű énekesmadár igen hosszú farokkal. Testhossza legfeljebb 15 cm lehet, ebből a farokhossza, akár a 9 cm-t is elérheti. Feje lehet fekete fehér, vagy teljesen fehér. Háta és farka fekete, szárnya szintén sötét, de a válltájék rózsaszínes árnyalatú. Melle és hasa fehér, de halvány rózsaszínes tollai itt is lehetnek.

Életmód:

Állandó madárfajunk, amely a költési időszakon kívül mindig csapatosan fordul elő. Halk kontakthangokkal kommunikálnak egymással, így még olyan területeken is nagy összhangban tudnak mozogni, ahol a növényzet rendkívül sűrű. Költéskor a csapatok párokra oszlanak. Apró kerek fészket döntően tollakból készíti, de mohát, pókfonalat és más anyagokat is felhasználhat. Odukba nem költözik, fészket legtöbbször bokrok, vagy fák lombjába rejti.

Hazai előfordulás:

Hazánk nagy részén fészkel, a költési időszak után gyakorlatilag bárhol találkozhatunk vele. Előnyben részesíti a bokros fás területeket, a teljesen fátlan, pusztai vidékeket rendszerint elkerüli. Télen a madáretetőkön

is felbukkanhat. Állománya lassan növekszik, a hazai párok száma 200.000 körül alakul.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Az őszapó a XII. kerület egyik legjellegzetesebb madara, amellyel az év minden hónapjában találkozhatunk. A Budai-hegységhez tartozó erdőségekben, nagyobb parkokban és a kertesházás övezetekben egyaránt rendszeres fészkelő. Télen az etetőkön csapatosan bukkan fel.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Az őszapók számára a társas lét alapvető fontosságú. A fiatalok kirepülését követően az idős és fiatal madarak együtt maradnak. Az egyes csapatok akár több családból is összeállhatnak. Rendszeresen előfordul, hogy ha egy adott őszapópárnak a fészek megsemmisül, a „feladat nélkül” maradt szülők besegítenek egy közelben lakó pár fiókáinak felnevelésébe. Több esetben azt is megfigyelték, hogy egy fészkealjba akár két pár is lerakja tojásait, ilyenkor fordul elő, hogy egyetlen őszapófészekbe akár 20 tojás is belekerül.

Név:

CSUSZKA*(Sitta europaea)***Testméretek:**

- Testhossz: 12-14 cm
- Testsúly: 20-25 g
- Szárnyfesztávolság: 23-27 cm

Általános leírás:

Jellegzetes színezetű és alkatú énekesmadarunk. Háta és rövid farka kékesszürke színezetű. Hasa narancssárga, a hímek esetében ez a combtájékon vörhenyes árnyalatot kap. Csőre hosszú és hegyes, igen erős. Kékes fejteteje és fehéres arc-, illetve torokszínezete között élesen elkülönülő fekete szemsáv húzódik, mely egészen a tarkóig leér.

Életmód:

Tipikus odúlakó madár, amely előszeretettel foglalja el a mesterséges fészkelőodukat is. Állandó fajunk, télen-nyáron megfigyelhető hazánkban. Az elfoglalt fészkelőhelyét apróra tört fakéreggel béleli, erre helyezi 5-8 fehér tojásból álló fészekalját. Rendszeres látogatója az etetőknak, amelyre rakétaszzerűen becsapódva rendszeresen elijesztli a többi madárfajt, majd ezt követően gyorsan több napraforgószemet is a csőrébe töm, amelyeket a környéken rejt el az ínségesebb időszakok esetére.

Hazai előfordulás:

Hazánk nagy részén előfordul, mint költőfaj, de egyértelműen előnyben részesíti a jobb állapotú, természetesebb lomboserdeinket, legyen az sík-, domb-, vagy hegy-

vidéken. Az alföldi pusztákról fészkelőként hiányzik, a költési idő utáni kóborlási időszakban azonban gyakorlatilag bárhol előfordulhat, ahol fát talál.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A csuszka szórványos költőfaj a kerület erdőségeiben és idős faállományú parkjaiban, illetve a nagyobb kertekben. Rendszeresen megtelepszik több pár az Ördög-omrom mesterséges odútelepében. Az őszi-téli időszakban az etetők gyakori vendége.

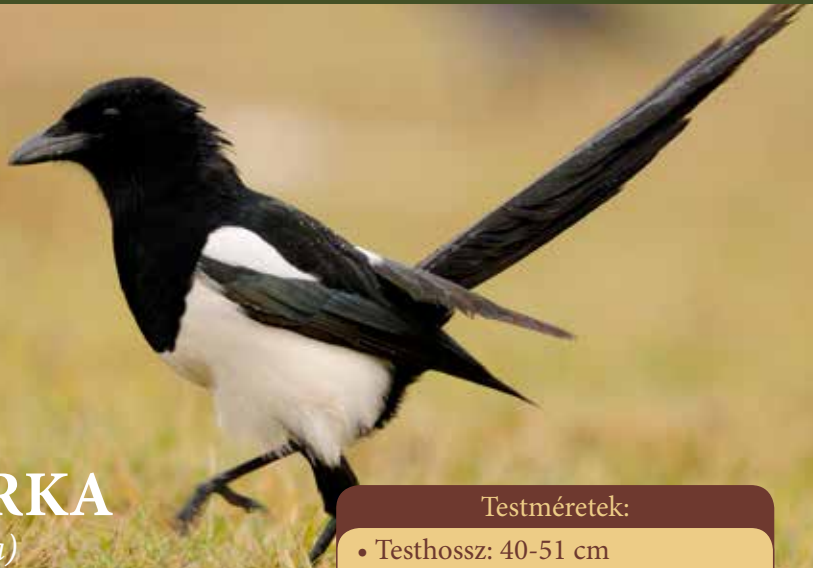
Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A csuszka harcias madár, amely képes elfoglalni az egészen nagy nyílással rendelkező odukat is, melyek akár nagyobb madarak számára is alkalmas költőhelyek lehetnek. A konkurenciát ilyen esetben azzal zárják ki, hogy az odú nyílását sárral leszűkítik pont akkorára, amelyen a szülőmadarak még éppen beférnek. Ez a viselkedés annyira rögzült a csuszkák esetében, hogy a számukra ideális lyukméretű B-oduk esetében – jobb híján – nem a nyílást, hanem az odú hátulját tapasztják a fa törzséhez. Az ilyen odukat javítás és tisztítás idején igen nehéz levenni.

Név:

SZARKA*(Pica pica)*

Testméretek:

- Testhossz: 40-51 cm
- Testsúly: 200-250 g
- Szárnyfesztávolság: 52-62 cm

Általános leírás:

Hosszú farkú fekete-fehér madarunk. A fekete részek színesen csillognak a napfényben, „irizálnak.” Csőre hosszabb és kúpos, meglehetősen erős. Lába fekete, viszonylag hosszú. Táplálékát legtöbbször a talajon sétálva keresgéli.

Életmód:

Nem vonuló fajunk. Mindenevő, magokat, rovarokat, ritkábban emberi élelemiszermaradványokat, olykor pedig tojásokat, fiókákat, kisebb gerinceseket is fogyaszt. Intelligens madár, mely félelmét leküzdve, természetes ellenségei elől „menekülve” egyre inkább beszkok a emberlakta területekre. Galyfészkére tetőt is készít, így messziről „nagy labdához” hasonlít. Belsejét sárral tapasztja.

Hazai előfordulás:

Gyakori faj, szinte mindenütt előfordul, de a zárt erdőségeket általában elkerüli. Teljes hazai állomány nagysága nem éri el a 90.000 párt.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Gyakori faj, főként a kertesházás övezetekben, parkokban és a felnyíló erdőségekben.

Védelem: Nem védett**Tudtad?**

Bár a szarkát legtöbbször ún. nemszeretem madárként tartjuk számon, nem szabad rájuk haragudnunk. A szarka a természet része, aki mindenevő faj, ezért olykor előfordul, hogy valóban elkap madárfiókákat, de korántsem ez a fő tápláléka. Sok más madárfajhoz hasonlóan élt az ember által kínált lehetőségekkel és beszkokott városainkba, vagyis urbanizálódott. A megfigyelések alapján azonban nem vált gyakoribbá, állománya stagnál. Ez a városiasodás azonban az állományvizsgálatok alapján nem hatott negatívan énekesmadarainkra, amelyek – alkalmazkodva a megváltozott körülményekhez – részben kiköltöznek a településekről. Sok esetben ezzel magyarázható egyes énekesmadarak látszólagos „elfogyása”. A madárfajaink fogyására nagyságrendekkel komolyabb negatív hatást gyakorolunk mi emberek, élőhelyátalakító tevékenységünk ugyanis valós veszélyt jelent szinte minden madárfajunk számára, szemben a szarkával, „aki” csupán az életben maradásért küzd.

Név:

SZAJKÓ

(Garrulus glandarius)

Testméretek:

- Testhossz: 35 cm
- Testsúly: 140-180 g
- Szárnyfesztávolság: 52-58 cm

Általános leírás:

Döntően téglavörös színű, közepes méretű madarunk. Szárnyán jellegzetes égszínkék folt látható, amely már messziről feltűnik. Farka, jellegzetes kantárja és szárnyának többi része fekete. Kb. szarka nagyságú, de farktollai rövidebbek.

Életmód:

Állandó madarunk, a hazai állomány télen északról érkező madarakkal egészülhet ki. Gallyfészke csésze alakú, melyet általában fűvel bélel ki. Fehéres tojásait legtöbbször már április elején lerakja.

Hazai előfordulás:

Hazánkban bárhol lekölthet, ahol kisebb-nagyobb fás területeket, bokrosokat talál. Leggyakoribb a középhegységek természetesebb állapotú erdősegeiben. Teljes hazai állománya 70.000 pár körül alakul.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A szajkó a XII. kerület általánosan elterjedt, gyakori madara, amely az elmúlt években a sűrűbben lakott városrészekben is egyre gyakrabban tűnik fel. Költés során jobban kötődik a Budai-hegység erdeiehez, illetve

az ehhez közeli kertesházás övezetekhez, de a fészkelésen kívüli kóborlási időszakban a belvárosi részekben is gyakran felbukkan. Sokszor megfigyelhető etető környékén is.

Védelem:

Nem védett

Tudtad?

Kevesen tudják, hogy a varjúfélék az énekesmadarak közé tartoznak. A csoportosításnak ugyanis nem az az alapja, hogy az ide tartozó fajok milyen szépen énekelnek, hanem az, hogy a hangképző szervük milyen módon felépítésű, kialakítású. A szajkó legtöbbször reszelős hangjával hívja fel magára a figyelmet, de a tavaszi költési időszak elején sokszor hallhatjuk, amint csicsergős, füttyülésekkel és csengő hangokkal tarkított énekével hívja fel magára a figyelmet.

Név:

VETÉSI VARJÚ

(*Corvus frugilegus*)

Testméretek:

- Testhossz: 41-49 cm
- Testsúly: 400-500 g
- Szárnyfesztvávolság: 81-99 cm

Általános leírás:

Zömök testalkatú, széles szárnyú és farkú, Tollazata teljes mértékben fényes fekete, lábát tollas „gatya” takarja. Napsütésben tollai kékeszöldes árnyalatban irizálnak. Felső csőrkávéja ívesen domború. Az öreg madarak csőröve tollatlan és világos, a fiataloké tollas. Lába és csőrhegye szintén fekete.

Életmód:

Állandó madarunk, de a hazai fészkelőállományhoz ősszel és télen nagy tömegben csatlakoznak északabbról érkező csapatok. Ilyenkor szinte bárhol találkozhatunk vetési varjakkal az országban belül.

Hazai előfordulás:

A nálunk maradó madarak fészkelőtelepeket kialakítva csapatosan költenek. A legnagyobb telepek akár a 200 párt is meghaladhatják. Fészkelése a zárt erdőségek kivételével bárhol esélyes. Sok esetben falvak, városok magasabb fáira települnek mivel külterületeken még ma is előfordul, hogy zavarják őket, ezért jobb híján a lakott területeken keresnek menedéket.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A fővárosban nem költ, így a Hegyvidéken sem, de októbertől márciusig rendszeresen és olykor nagy számban fordul elő a kerület zöldterületein, főként a nagyobb parkokban és kertekben. A fővárosi állomány zöme az Új Köztemetőben éjszákzik, csapatai innen járnak ki-be reggel és este,

hogy a városban élelem után kutassanak. Ezért látható a kerületben is, amint reggel és este csapatokban vonulva repülnek át az épületek felett, melyekből többen a kerületben landolva nappal is itt maradnak.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 50.000 Ft

Tudtad?

A vetési varjú fészkelőpopulációja az elmúlt kb. 70 évben a folyamatos üldözésnek köszönhetően kb. az akkori állomány egytizedére esett vissza. Dúvadnak minősítve a legtöbb telepét megsemmisítették, de a rossz beidegződés miatt védettsége ellenére még ma is sok támadásnak vannak kitéve költőhelyei. Pedig a vetési varjú lététől több más madárfajunk fennmaradása is erősen függ. Erre a legjobb példa a fokozottan védett kék vércse példája, amely telelőterületéről visszatérve pont akkor kezd utódnevelésbe, amikor a vetési varjú fiatal egyedei elhagyják a fészket. A kék vércse híres arról, hogy előszeretettel foglalja el ideiglenesen más madarak üresen álló otthonát. Hazánkban döntő részben ez a vetési varjak fészke szokott lenni. Ha a vetési varjú költőállománya véglegesen összeroppanna, azzal a kék vércse is válságos helyzetbe kerülne, amely tőlünk nyugatabbra már sehol sem költ Európában. Rajtuk kívül a vetési varjú fészkébe telepedhetnek az erdei fülesbaglyok a kabasólymok, de még a vörös vércsék is.

Név:

DOLMÁNYOS VARJÚ

(*Corvus cornix*)

Testméretek:

- Testhossz: 44-51 cm
- Testsúly: 550-600 g
- Szárnyfesztávolság: 84-100 cm

Általános leírás:

Fekete-szürke varjufélének, kúpos és erős csőrrel, illetve lábakkal, melyet nem takar tollból álló „gatya”. Hím és tojó hasonló színezetű. Szeme ugyancsak fekete.

Életmód:

Állandó madárfajunk, mely a költési időszakon kívül kisebb csapatokba verődve kóborol. Fészkeléskor párokra szakadva kevésbé keresik egymás társaságát. Nagyméretű gallyfészket sárral és fűvel szilárdíthatja, illetve béleli. Kékes árnyalatú tojása sötéten mintázott, számuk 4-5 lehet egy költési szezonban. Évente általában egy fészekaljat nevel fel.

Hazai előfordulás:

Hazánkban külterületeken és települési környezetben egyaránt előfordulhat, illetve fészkelhet. Az utóbbi évtizedekben egyértelműen megfigyelhető urbanizálódása. Állománya azonban számottevően nem növekszik, csupán a meglévő fészkelőpopuláció átrendeződéséről van szó. A hazai párok száma kb. 40.000-re tehető. Általában minden évben új fészket rak, a régebbieket erdei fülesbaglyok és kistermetű

nappali ragadozómadarak foglalhatják el, ezzel nagy hasznót hajt több védett madárfajunk számára is.

Előfordulása a Hegyvidéken:

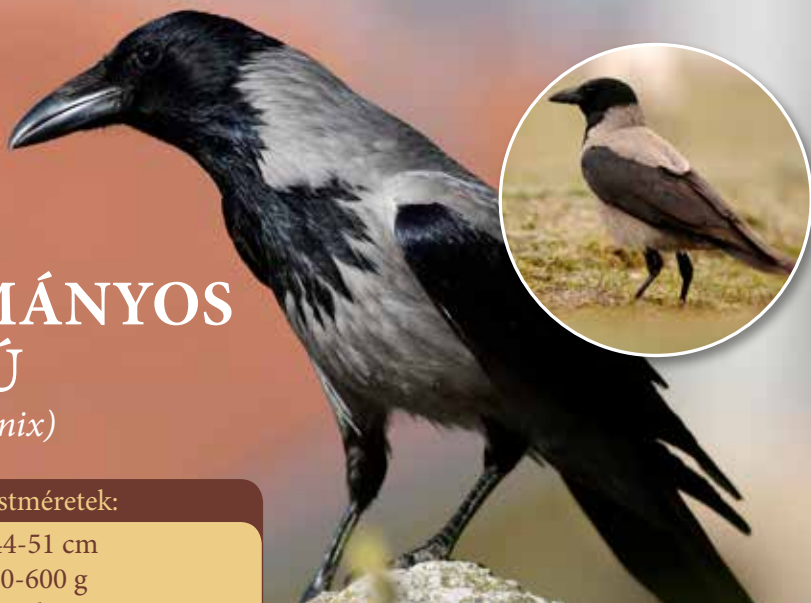
A XII. kerület minden nagyobb parkjában, illetve a kertesházias övezetekben is többfelé költ. A nagyobb erdőkben is jelen van, de ott általában nem fészkel. A költésen kívüli kóborlási időszakban, valamint táplálékot keresve a tavaszi-nyári időszakban is feltűnhet a sűrűbben lakott városrészekben, ahol ritkább fészkelőnek számít.

Védelem:

Nem védett

Tudtad?

A dolmányos varjúnak van egy ritka rokona, a kormos varjú. Alkatilag a két faj azonos, de a kormos varjú nevéhez méltón teljesen fekete. Hazánkban a nyugati országrészben a leggyakoribb, de Budapesten is ismeretes néhány kormos varjú egyed, melyekkel leggyakrabban a Margitszigeten, Újpesten és Óbudán találkozhatunk. Egy ideig a két fajt egy faj két alfajának tekintették, de az utóbbi években a taxonómusok különválasztották őket.

Név:

SEREGÉLY*(Sturnus vulgaris)***Testméretek:**

- Testhossz: 19-22 cm
- Testsúly: 60-100 g
- Szárnyfeszítávolság: 31-44 cm

Általános leírás:

Közepes testmretű, fényes zöldesen-lilásan csillogó tollazatú énekesmadár. Lába hússzínű, csőre pedig sárgás. Télen tollazata sűrű fehér pettyezéssel egészül ki. A fiatalok színe világosbarna.

Életmód:

A seregély vonuló madár. A mi állományunk ősszel délebbre indul, helyükre északról érkező csapatok érkeznek, amelyek általában október végén, november elején indulnak tőlünk tovább. Olykor télen is megfigyelhető 1-1 példány. A hazai állomány alapvetően odulakó, kisebb méretű D-odúkkal könnyedén meg is telepíthető. Nagy rovarfogyasztó hírében áll. Égszínkéek tojásainak száma 4-6 lehet, amelyeket áprilisban rak le.

Hazai előfordulás:

Az ország teljes területén fészkel, mindenütt előfordul ahol költésre alkalmas faüreget talál, de sokszor épületek réseiben, sziklarepedésekben is megtelepszik. Állománya lassan növekszik, eléri az 1.000.000 párt.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben gyakori és elterjedt fészkelő. Parkokban, a Budavidéki-erdőségekben, illetve az idősebb faállományú kertekben költ. Ősszel csapatokba verődve is megfigyelhető. Ritkán 1-1 példány a parkokban át is telelhet, ilyenkor legtöbbször rigófélék csapataiba vegyül.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A seregély nagy szőlőpusztító hírében áll. Bár kétségkívül eszik ősszel érő gyümölcsöket, de ezért a nálunk fészkelő seregélyekre nem kell haragudnunk. A mi állományunk ugyanis a szőlő érésekor rendszerint már a Mediterráneumban jár, a hozzánk képest északabbra költő állomány az, amely pont gyümölcséréskor érkezik meg hozzánk.

Név:

HÁZI VERÉB*(Passer domesticus)***Testméretek:**

- Testhossz: 14-16 cm
- Testsúly: 25-40 g
- Szárnyfesztávolság: 21-26 cm

Általános leírás:

Közismert és gyakran tartott madarunk, amelynek hímje és tojója markánsan eltér egymástól. A hím sapkája szürke, szeme mögött egyszínű barna, míg szárnya és háta barna alapon mintázott. Arca, hasa és hasoldala piszkosfehér, míg torka és melle fekete. A tojó ezzel szemben világosbarna alapon sűrűn mintázott.

Életmód:

A házi veréb állandó madarunk, nem vonul. Már régebben alkalmazkodott az emberlakta vidékekhez. Üregekben, padlástermekben, de odúkban is költ. Akár B-odúval meg is telepíthetjük. A fészkelőüreget szinte hézagmentesen kibéleli fűszálakkal és tollakkal, melynek mélyébe rejti barnásan mintázott tojásait. Ezek száma általában 4-7 darab.

Hazi előfordulás:

Európában, Észak Afrikában és Ázsia nagy részén egyaránt megtalálható, de betelepítések következtében gyakorlatilag minden kontinensen előfordul. Gyakran látható golyafészkekbe települve ahol akár telepezen költhet.

Állománya hosszú ideje csökkenő tendenciát mutat, jelenlegi populációja kb. 1.000.000 pár.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A lakott területeken egyelőre még általánosan elterjedt. Különösen gyakori a sűrűn lakott belvárosi részeken. Egész évben megfigyelhetjük, de sajnos már nem olyan gyakori mint az ezredfordulót megelőzően.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft
Tudtad?

A verebek a trópusokon előforduló szövőmadarak közeli rokonai. Európa nyugati vidékén állománya erősen megfogyatkozott, sok helyről el is tűnt. Ez a trend sajnos a kontinens szinte minden térségében érzékelhető. Ez indokolta hazánkban védelem alá helyezését.

Név:

**MEZEI
VERÉB***(Passer montanus)***Testméretek:**

- Testhossz: 12-14 cm
- Testsúly: 24-35 g
- Szárnyfesztség: 21-26 cm

Általános leírás:

A házi veréb egyik legközelebbi rokona. A nemek között a mezei verebeknél nincs számottevő különbség. A hímnek és a tojóknak egyaránt a legfőbb bélyege a fehér arc közepén található fekete folt. Szeme körül ugyancsak fekete, de sapkája feltűnő csokoládébarna. Hasa, háta és faroktöve, valamint farka szürkés. Hátának felső része és szárnya barnásan és feketén mintázott. Csőre rövid, kúpos, sötét színű töve pedig sárga.

Életmód:

Hazánkban állandó, egész évben megfigyelhető. Tipikus odúlakó madár, amely B-típusú odúkkal is megtelepíthető. Ezen kívül épületek szellőzőiben, utcai villanyoszlopokban stb. is lekölthet. Fészke hasonló a házi verébéhez, de tojásai kissé sötétebbek. Fészkaljának nagysága 3-6 utódból áll.

Hazai előfordulás:

Euráziában széles körben elterjedt faj, hazánkban is gyakori. Állománya stagnál, illetve kis mértékben talán növekszik is. Gyakorlatilag mindenütt előfordul, az er-

dőségektől az alföldi tájakig egyaránt. A költésen kívüli időszakban csapatokba verődve elsősorban a síkvidéki tájakon találkozhatunk vele. Hazai állomány nagysága 1.200.000 pár körüli.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A házi verébhez képest jobban ragaszkodik a magasabban fekvő, kertvárosias környezethez, illetve a nagyobb, természetes erdők szegélyeihez. Rendszeres és sokfelé előforduló fészkelő, mely B-típusú odúkban is költ, elsősorban a kerület nagyobb parkjaiban. Télen az etetők csapatosan előforduló vendége lehet.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A Brit-szigeteken drasztikusan lecsökkent az állománya, melynek egyik feltételezett oka, hogy a rendszeres fűnyírás és a jelentős tájtalakítások hatására a pázsitfűfélék nem tudnak termést érlelni, ami a verebek egyik legjelentősebb tápláléka. Ennek ellenére a költési időszakban szinte kizárólag rovarlárvákat eszik és ezzel eteti fiókáit is, mivel ezeknek igen jelentős a fehérjetartalma.

Név:

ERDEI
PINTY*(Fringilla coelebs)*

Testméretek:

- Testhossz: 14-16 cm
- Testsúly: 20-29 g
- Szárnyfesztávolság: 24-29 cm

Általános leírás:

Karcsú pintyféle, ahol hím és tojó tollazata merőben eltérő. A hím arca, melle és hasa vörhenyes árnyalatú, háta barnás, szárnya fekete alapon világos foltokkal gazdagon mintázott. Tarkója és fejteteje kékesszürke, ez a kor előrehaladtával egyre markánsabb. A tojó alapszínezete barnás. Farka hosszú, melynek szegélye hófehér, ez fel- és leszálláskor sokszor megvillan.

Életmód:

A hazai állomány részleges vonuló, de csak rövid távon. Enyhébb teleken sokszor helyben maradnak, zord idő esetén azonban délebbre vándorolnak. Helyükre északabbról érkeznek fajtársak, ezért erdei pinttyel az év minden hónapjában találkozhatunk. Mohából és fűszálakból álló mesteri fészkebe 4-6 darab, fehér alapon gyéren foltozott tojást rak március-áprilisban.

Hazai előfordulás:

Hazánkban minden fával borított területen számíthatunk megtelepedésére tengerszint feletti magasságtól függetlenül. Olykor még homogén faültvényekben is lekölt, de leggyakrabban a vegyes korálló

mányú, természetes kinézetű, jó állapotú domb- és hegyvidéki erdőségek lakója. Teljes hazai állománya 1.200.000 pár körül alakul és lassan növekszik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerület jellegzetes és elterjedt madara. Leggyakoribb a Széchenyi-hegyen és a Normafa – János-hegy vonalában, de egyre nagyobb számban költ kertvárosias övezetben is. Télen gyakran látható az etetőkön is.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Bár az erdei pinty alapvetően még ma is főként a hazai erdőségek lakója, egyre inkább urbanizálódik. Domb- és hegyvidéki településeinken ma már általánosan elterjedt, de a Hegyvidéken is szemmel látható városiasodása. 20-30 évvel ezelőtt még alig-alig fordult elő költése lakott környezetben, manapság ez a jelenség már egyáltalán nem nevezhető különlegességnek Magyarországon.

Név:

FENYŐPINTY*(Fringilla montifringilla)***Testméretek:**

- Testhossz: 14-16 cm
- Testsúly: 17-30 g
- Szárnyfesztávolság: 25-26 cm

Általános leírás:

Az erdei pinty közeli rokona. Nyáron a hím feje és háta feketésbarna, szárnya fekete, fehér és narancsos mintázatú. Melle és torka narancssárga, hasa fehér kevés sötét pettyezéssel. A tojó hasonló, de fakóbb színezetű. Télen – hozzánk érkező – a hím is a tojóhoz hasonló színezetet ölt. Ilyenkor is nagyon színes, ennek ellenére leggyakrabban hófehér faroktöve tűnik fel, amikor fel-, illetve leszáll.

Életmód:

Északon a tajgaöv madara. Általában augusztus végén, szeptember elején indul el Közép és Dél-Európai telelőhelyére. Tavasszal viszonylag későn, április végén, május elején fog költésbe. Fészekalja rendszerint 4-6 piszkosfehér tojásból áll, melyet fenyves- és nyírerdőkhöz rejtett, mohából, zuzmóból és fűből álló fészkebe rakja le. Egyedül a tojó kotlik, a hím a táplálékbeszerzésben segít.

Hazai előfordulása:

Hazánkban kizárólag az őszi-téli és koratavaszi időszakban fordul elő, nálunk nem költ. Az első madarak rendszerint október

elején érkeznek a Kárpát-medencébe, a legkésőbb visszainduló egyedek egészen áprilisig maradhatnak. Egyes években inváziószerű beözönlése figyelhető meg.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerület rendszeres és gyakori téli madárvendége. Parkokban, kertekben, erdőkhöz egyaránt előfordulhat, egyes években egészen nagy számban. A madártetők változó számú, de rendszeres vendége.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A környező országokban előfordult már milliós téli gyülekezése is, de hazánkban is látható több százas, sőt olykor néhány ezres csoportosulása. Szlovéniában meglehetősen rendszeresek a fenyőpinty nagyszámú gyülekezései, 2004/2005, 2008/2009 és 2018/2019 telén is több millió telet az országban. Legnagyobb eddig ismert csapatát azonban Svájcban figyelték meg. 1951/1952 telén mintegy 70 millió madár gyűlt össze egyetlen csapatban az ország területén belül.

Név:

CSÍZ*(Carduelis spinus)*

Testméretek:

- Testhossz: 11-13 cm
- Testsúly: 11-18 g
- Szárnyfesztávolság: 20-23 cm

Általános leírás:

Az egyik legkisebb termetű európai pintyfaj. Hím és tojó hasonló, de a hím élénkebb színű. Sapkája fekete, szárnya pedig feketén és sárgán mintázott. Háta zöldes, melle sárgás színű, hasa pedig fehér, amin sötét mintázat látható. A tojó leginkább a sötét sapka hiányában különbözik a hímtől.

Életmód:

Hazánkban elsősorban téli vendégként ismert, de kis számban minden évben fészkel is. A hazai állomány általában már március végén, április elején költésbe kezd, ez Észak Európa felé haladva egyre későbbre tolódik. Apró, kerek, mohából és fűből álló fészkebe általában 4-5 tojást rak. Kedveli a fenyveseket, nálunk legtöbbször ilyen környezetben költ, de északabbra is előnyben részesíti a fenyőerdőket.

Hazai előfordulás:

Téli vendégként igen gyakori, költőállománya ingadozó és meglehetősen kevésbé ismert. Északról általában október elején érkeznek meg első csapatai. Ezt követően egészen márciusig az ország szinte minden táján meg lehet figyelni. Egyes években gyakoribb, ilyenkor akár több száz

csapatai is láthatók. Kis termete és apró csőre miatt télen a kis gyommagvakat keresi, de nagyon szereti az enyves éger makkocskaterméseiben található apró magokat is, ezért gyakran látható vizes élőhelyek menti égererdőkben.

Előfordulása a Hegyvidéken:

Az országos trendhez hasonlatosan a XII. kerületben is gyakori. Októbertől március elejéig a nagyobb parkokban, erdőkben, de kertekben is sokféle látható. Előszere-ttel látogatja a madáretetőket is.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

Sokszor mondjuk fényképezéskor, hogy csiíz, ami az általános vélekedéssel ellentétben nem a madárfajra utal, hanem egy angol nyelvterületről átvett szó „magyarított” változata. Eredetileg a mosolygásra alkalmazott kifejezés a cheese (sajt) volt, aminek kimondásakor a fogak kivillanása miatt úgy tűnt, hogy a fotóalany mosolygott a fotó elkészültekor. Ezt a szót vette át a magyar nyelv és alakította át „csíz”-re. A legenda szerint ez a „trükk” Franklin D. Roosevelttől, az amerikai elnöktől származik.

Név: SÜVÖLTŐ

(*Pyrrhula pyrrhula*)

Testméretek:

- Testhossz: 16-18 cm
- Testsúly: 24 g
- Szárnyfesztávolság: 22-29 cm

Általános leírás:

Az egyik legszebb európai pintyféle, melynek hímje és tojója merőben különbözik egymástól. A hím arca, torka és hasa élénk kárminvörös, háta világos kékeszürkés, sapkája, szárnya és farka fekete. A szárnyon az öreg madaraknál éles határvonalú fehéres sáv látható. A tojó ezzel szemben sokkal szerényebb színezetű: míg szárnya, sapkája és farka a hímhez hasonló, addig arca, torka és hasa világosbarna, háta pedig szürkésbarna.

Életmód:

Hazánkban elsődlegesen mint telelőfaj ismert. Az első süvöltők általában október elején érkeznek hozzánk északabbról, legutolsó képviselői pedig márciusban indulnak el tőlünk. Apró gallyakból épített mesteri fészket a lombkoronába – legtöbbször örökzöldekbe – rejt. 4-6 kékes árnyalatú, gyéren mintázott tojását április-májusban rakja le.

Hazai előfordulás:

Költése ritkán és alkalm szerűen következik be hazánkban. Legtöbbször az Északi-középhegységben, a Bükkben és a Mát-

rában fordult eddig elő fészkelése. Hazai költőállománya 0-10 pár között változik.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerületben rendszeres őszi-téli és koratavaszi vendég. Nagyobb parkokban, kertekben és a Budavidéki-erdőségeken egyaránt előfordul. Legtöbbször kisebb homogén csapatokban mutatkozik. Főként ott figyelhető meg, ahol kisebb, be nem fagyó tócsákat (ivóhelyeket), illetve fákon maradt terméseket talál.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A süvöltők nálunk különösen szeretik a különböző kőrifajok terméseit. A hosszúságú magokhoz úgy jutnak hozzá, hogy a termést lecsipentve általában csőrük egyik oldalára helyezik azt és varrógépszerűen megropogtatva szépen lassan annak másik szélé felé vezetik. Mindeközben a magot szép lassan kihántják a hártyás burokból. Mire a csőr egyik szélétől a másikig eljut a táplálék, teljesen „meghámozódik”. Mindezt pedig kéz nélkül, mesteri ügyességgel és gyorsasággal teszik.

Név:

MEGGYVÁGÓ

*(Coccothraustes
coccothraustes)***Testméretek:**

- Testhossz: 17-18 cm
- Testsúly: 50-80 g
- Szárnyfesztávolság: 29-33 cm

Általános leírás:

Legnagyobb hazai pintyfélének. Jellegzetessége hatalmas, kúp alakú csőre, melynek színe acélszürkés. Tollzatában dominál a téglavörös szín. Háta ettől eltérően barnás árnyalatú, szárnyán széles fehéres csík látható. Szárnyvége feketés, a hímeknek ezen a részen fodros kékesfekete „díszítés” van. Lába hússzínű, erős. A tojó kissé fakóbb árnyalatú.

Életmód:

A meggyvágó állandó madarunk, de télen egyes években az északabbi tájakról tömeges beáramlása figyelhető meg a Kárpát-medencébe, ilyenkor akár százas nagyságrendű csapatai is megfigyelhetők. Költési időszaka márciusban már megkezdődhet, egy szezon alatt akár két fészekaljat is felnevelhetnek. Ilyenkor a meggyvágók csapatai párokra szakadnak és fűből készített fészket építenek rendszerint a fák lombkoronájának sűrűjébe. Fehéres tojásainak száma rendszerint 4-5 darab.

Hazai előfordulás:

Elsősorban erdőkhöz kötődik, de nagyobb parkokban, arborétumokban, kiterjedtebb, fával sűrűbben borított, nagyobb kertek-

ben is megtelepedhet. A leggyakoribb az északi középhegységben, de sík és dombvidéki erdőkben szinte bárhol esélyes költése. Előnyben részesíti a jobb állapotú, természetesebb erdőtársulásokat, az ültetvényerdőket rendszerint elkerüli.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A Hegyvidéken a Csillebérc-Normafa-János-hegy vonulat térségében, valamint a Széchenyi-hegyen minden évben fészkel, de kerületi állománya nem nevezhető nagynak. Évenkénti költőpopulációja legfeljebb 20 pár körül alakul. Télen lényegesen gyakrabban látható, a kertek etetőinek rendszeres vendége.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A meggyvágó a nevét onnan kapta, hogy igen erős csőrével akár a kisebb csonthéjas terméseket – pl. a meggy magot – is könnyedén szét tudja roppantani. Csőrének roppantóereje akár 65 kg is lehet. A meggyvágó gyűrűzése során a szakemberek különösen óvatosak, mert akár az is előfordulhat, hogy kisebb darabot is kicsipentenek a gyűrűző ujjából.

Név:

CITROM- SÁRMÁNY

(*Emberiza citrinella*)

Testméretek:

- Testhossz: 16-17 cm
- Testsúly: 25-36 g
- Szárnyfesztávolság: 23-30 cm

Általános leírás:

Egyik legszebb hazai énekesmadarunk. A hím feje és hasa élénk citromsárga, erre utal magyar elnevezése is. Hasán vöröses és barnás mintázat látható, fején pedig kisebb sötét foltok láthatók. Szárnya és háta vörösesbarnásan mintázott, farka barnás. Faroktöve élénk vöröses színű. A tojó hasonló, de a hímnél lényegesen fakóbb.

Életmód:

A citromsármány állandó madárfajunk, de télen északabbról érkező madarakkal egészül ki a hazai állomány. Költése már április elején megkezdődhet, előfordul, hogy akár két fészkaljat is felnevel egy pár egy szezón alatt. A költési időszakon kívül csapatokba verődve kóborol és akár nagyobb távolságokat is megtehet. Csoportosulásai olykor többszázasak is lehetnek.

Hazai előfordulás:

A citromsármány elsősorban a jobb állapotú élőhelyeket keresi költése során: felnyíló, gyepkel és bokros területekkel tarkított síksági, vagy dombvidéki élőhelyeken a leggyakoribb, de árterek erdőségeinek szegélyében is sok helyen fészkel. A Dél-Alföldön a legritkább. Télen gyakorlatilag bárhol felbukkanhat magányosan, vagy kisebb-nagyobb csapatokban. A zord hónapokban előszeretettel keresi fel az állattartó telepek térségét. A fészkelőpárok száma Magyarországon 700.000 pár körüli.

Előfordulása a Hegyvidéken:

A XII. kerület térségében a nyugati határvidék erdőszegélyeiben a legjellemzőbb, ahol kis számban, de rendszeresen fészkel is. Ezen kívül a Széchenyi-hegy felnyíló erdőségeiben is megfigyelhető. A költési időszakon kívül a sűrűbben lakott területek kivételével bárhol számíthatunk a felbukkanására. A kertek etetőit nagyon ritkán látogatja, ilyenkor előnyben részesíti a nyíltabb, kevésbé zavart kerületrészeket.

Védelem:

Védett, természetvédelmi értéke: 25.000 Ft

Tudtad?

A sármányok közül több faj is előszeretettel költ a talajon, amelynek az egyik legjellegzetesebb képviselője a citromsármány. Persze előfordul, hogy alacsonyban a felszín fölé, bokrokba rejtő fűszálakból mesterien kialakított, csésze alakú fészket, de a legtöbb esetben mégiscsak a talajon találjuk meg. Ez a költési technika azonban sok veszélyt tartogat az utódok számára. Nagyobb esőzések, talajon mozgó ragadozók könnyedén elpusztíthatják. Ugyanakkor a fűbe rejtett fészkek nagyon nehezen találhatóak meg, amikor pedig a barnás-sárgás tollazatú tojó ráülve melengeti a tojásokat, vagy a kis fiókákat, gyakorlatilag észrevehetetlenek. Azt, hogy ez a stratégia működik, a citromsármány hazai állományának lassú növekedése is alátámasztja.

**GYAKORLATI
MADÁRVÉDELEM**
– hogyan segíthetek a madaraknak?

Gyakorlati madárvédelem – hogyan segíthetek a madaraknak?

Amikor azt a kifejezést halljuk, hogy gyakorlati madárvédelem, a legtöbbünk gondolataiban egy nagyon bonyolult és szakmai munka kezd körvonalazódni, amit csak a kiváltságos szakemberek tudnak, képesek végrehajtani valahol egy nemzeti parkban, vagy egy távoli kontinensen, amelyről legfeljebb természetfilmeken keresztül kapunk némi betekintést. Pedig ez korántsem így van, sőt! A legfontosabb madárvédelmi tevékenység akkor valósul meg, ha össz-társadalmi szinten mindenki, vagy legalábbis minél többen teszünk valamit a minket körülvevő madárvilág védelmében. Ez azért különösen fontos, mert a madárfajok populációi a legnagyobb veszteségeket az emberi térhódítás okán bekövetkező élőhelyvesztés miatt szenvedik el, vagyis beköltözünk az általuk birtokolt élőhelyekre és végérvényesen átformáljuk azokat. Ennek ellenére sok faj megpróbál ezzel együtt élni több kevesebb sikerrel: van, aki ezeken a területeken is képes a tartós megtelepedésre és az utódnevelésre, de a fajok többsége már csak kóborlásra, vagy vonulásra tűnik fel ideiglenesen. A legérzékenyebb madarak pedig teljesen elkerülik az emberlakta településeket. Az első három csoport tagjain (fészkelők, vonulók, kóborlók) mi is hatékonyan tudunk segíteni, amihez nem kell semmilyen előképzettség, vagy hatalmas szakmai tudás. Ha azt gondoljuk, hogy ezek nem sokat számítanak, akkor rosszul gondoljuk, mert már egy-két beavatkozás a kertünkben, vagy a szemközti parkban nagyon sokat számíthat és teljes mértékben gyakorlati madárvédelemnek tekinthető. Ha minél többen alkalmazzuk ezeket, akkor a hatások összeadódnak és akár jelentős mértékben javíthatják az általunk elszegényített élőhelyek állapotát. Mindezzel pedig valamennyit visszaadhatunk a természetnek abból, amit elvettünk tőle.

Lássuk, hogy a konkrétumok szintjén mit tehetünk mi madaraink védelméért?

1.

ODŰKIHELYEZÉS

A gyakorlati madárvédelem településeken alkalmazható típusai közül talán a legfontosabb, amit a madarak állományainak gyarapításáért tehetünk. Az oduknak fajtól, fajcsoporttól függően különböző típusai alakultak ki a madarak igényeinek megfelelően. Ezek leggyakoribb változatai az *A*, *B*, *C* és *D*-típusú odú (ld. még: https://www.mme.hu/oduk_es_koltoladak). A paletta ennél természetesen sokkal szélesebb, de kiskertekben, városi zöldterületeken ezek azok, amelyeket mindenképpen érdemes alkalmaznunk. Odukat gyakorlatilag bármikor kithetünk, de legfontosabb szerepük a költés elősegítésében van, ezért a legjobb ha tél végén, koratavaszelelejen végezzük el ezt a műveletet. Mivel a madarak territóriális viselkedésű állatok, vagyis a költési időszakban bizonyos nagyságú területet kijelölnek maguknak, ezért az odukat a veszekedések/verekedések elkerülése miatt szükséges egymástól minimum 30 méterre kitenni. Kihelyezés-kor érdemes egy ún. „S” alakú fémkampót használnunk, mert a telepítéssel egyúttal némi feladatot is magunkra vállalunk, ha azt szeretnénk, hogy madárodunk hosszú éveken át megfelelően hasznosulhasson. Az odúlakó madarak közül ugyanis a legtöbb fészekanyagot használ, amit költést követően érdemes kivenni. Erre azért van

szükség, mert a madarak minden évben új fészket készítenek, ennek hatására pedig a belső rész pár év alatt feltelik, ami így használhatatlanná válhat. Ráadásul a korábbi fészekanyagban paraziták, vérszívó rovarok stb. is megtelepedhetnek, amelyek veszélyeztethetik a következő év utódainak életét. Emiatt az őszi időszakban érdemes kipucolni az odút, ehhez pedig arra van szükség, hogy az „S” kampó segítségével könnyedén lekasztassuk. Nagyon fontos: az odúba sosem szabad madáreléget tenni! Ez a berendezés kifejezetten a költést segíti elő, illetve a madarak sokszor ebben éjszakáznak a fészkelési időszakon kívül, vagyis ennek a funkciója nem a táplálékbázis megteremtése, hanem szálláshely és a fiókanevelés elősegítése.

Végezetül ne bánkódjunk, ha úgy látjuk, hogy odunk egy-egy évben üresen maradt. Egyrészt nem minden madár odúlakó, a lakóhelyünk környékén előforduló fűzikék, a posztáták, a rigók sosem költenek odukban, másrészt pedig az odú ekkor sem üres, ideiglenes használói mindíg akadnak. Akkor se legyünk csalódottak, ha egy kisemlős foglalja el (valamelyik pelefaj, vagy egy erdei egér, esetleg mókus), ők az oduk ritkább vendégei, legyünk büszkéek, ha ők választják otthonnak a kertünkben kihelyezett lakóhelyet.

2.

ETETÉS

Az etetés nem létszükséglete télen a madaraknak, de fontos segítséget nyújthat a zord, vagy havas időszakokban. Egyik legfontosabb sajátossága az időzítés, vagyis annak az időszaknak a meghatározása, hogy mikor kezdünk el etetni és ezt meddig alkalmazzuk. Általános ökölszabály, hogy érdemes megvárni az első fagyokat, amikor a talajban lévő táplálékhoz nem, vagy csak nehezen jutnak hozzá madaraink. Ha elkezdjük, akkor viszont ügyeljünk rá, hogy folyamatosan biztosítsuk a táplálékot. Ez azért fontos, mert a madarak hozzászoknak az élelemforráshoz és ha egy hosszabb hóborítás bekövetkezik, a táplálék elfogyasztását követően nem biztos, hogy a környéken találnak más helyet ahol csilapíthatják éhségüket. Ekkor szélsőséges esetben akár el is pusztulhatnak. Ezzel pedig több kárt teszünk mint hasznot. Vagyis ha etetni kezdünk, akkor ezt a hőmérséklet emelkedéséig folytassuk, ez általában március legelejét jelenti, de akár ki is toldható, ha az időjárás ezt szükségessé teszi.

A másik fontos szempont az, hogy mivel etessünk? A legjobb a terményboltokban és manapság már barkácsruházakban is

kapható fekete napraforgó. Ez az apró szemű napraforgófajta magas olajtartalommal rendelkezik, amely megfelelő mennyiségű energiát szolgáltat a madarak számára. Etethetünk még kölessel, fénymaggal és kukoricával is, de utóbbit csak nagyobb madarak képesek elfogyasztani. A télire itt maradó, vékonyabb (ún. rovarevő-) csőrrel rendelkező fajok (pl.: vörösbegy) nem képesek a napraforgómag héját feltörni, nekik kitehetünk ún. lágyeleséget. Ilyen lehet többek között az alma, vagy a nyers gyümölcsök és zöldségek konyhai hulladéka (pl.: répa lehámozott külseje, krumplihéj, almahéj), vagy a cinkegolyó, esetleg a nyers szalonna, illetve a faggyú.

Az etetőknak nagyon sok kialakult formája létezik: tehetünk ilyen eszközt ablak párkányára, felfüggeszthetjük fára, vagy tehetjük önállóan, oszlopra is. A legjobb és a legkevesebb foglalatосkodást igénylő fajtája az önetető. Ebbe egyszerre nagyobb mennyiségű magot tehetünk, ami akár heteken át is ellátja a madarakat élelemmel.

Az etetésről és az etetőkről itt találhatunk további információkat:

https://www.mme.hu/teli_madaretetes

3.

ITATÁS

Az etetés mellett a másik olyan segítség amivel kertünkbe, ablakpárkányunkra csábíthatjuk madarainkat és egyúttal fontos segítséget nyújthatunk nekik a száraz időszakokban. Az itatásnál – az etetéshez hasonlóan – nagyon fontos a folytonosság: ha egyszer elkezdtük lehetőleg ne hagyjuk abba, mivel az ivóvízforráshoz hamar hozzászoknak a madarak. Az itatás fő időszaka tavasztól ősz elejéig tart, akkor fordulnak elő a leggyakrabban aszályos időszakok, amikor a víz megtalálása nagy kihívást jelenthet madaraink számára. Amennyiben nincs nagy fagy és nem esett csapadék, télen is itathatunk. A rendszeresen túl fontos még a víz frissessége: ügyeljünk arra, hogy a víz ne poshadjon

meg, rendszeresen cseréljük az itató vizét, mert csak ekkor tudja megfelelően ellátni funkcióját. Arra is ügyelnünk kell, hogy az itatóban lévő víz ne legyen mély, maga az itató pedig ne legyen meredek falú, mert a madarak csapdába kerülhetnek és akár meg is fulladhatnak. Olyan eszközt készítsünk, vagy vegyünk, amelyben sekély víztér hozható létre, ebben akár fürödni is tudnak a madarak. Tehetünk az itatóba köveket is, amelyek biztonságos leszállóhelyet adnak. Ezekről egyúttal könnyedén tudnak inni szárnyas vendégeink. További fontos és hasznos információkat találhatunk az alábbi linken:

https://www.mme.hu/itato_es_madarfurdo

A Madárbarát Kert program

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) Madárbarát Kert programjának célja, hogy széles körben népszerűsítse a gyakorlati madárvédelem lakóhelyünk, munkahelyünk területén is sikeresen alkalmazható praktikáit, melynek köszönhetően igazi madárbarát környezetet alakíthatunk ki magunk körül. Nem utolsó sorban pedig alkalmat ad arra, hogy még jobban megismerhessük hazánk sokszínű madárvilágát és egyéb állatfajokat is, amelyek lakókörnyezetünkben felbukkanhatnak. Akik részeseivé szeretnének válni a programnak azoknak csupán néhány fontos szempontot kell teljesíteniük: a regisztrációt követően folyamatosan, egész évben végezzenek valamilyen madárvédelmi tevékenységet. A program alkalmazkodva a különböző lakó- és munkahelyi körülményekhez, több alprogramból áll, amelyek közül a legkézenfekvőbb a kertés házaspár környezetben végezhető természetvédelmi munka.

A Madárbarát kert programban való részvételhez nincs szükség különösebb madártani ismeretre, jártasságra, a regisztrációt követően megküldött Madárbarát Kert Kalendárium minden szükséges információt tartalmaz. A különböző madárvédelmi eszközök pedig a kertészeti és barkácsüzletek mellett az MME boltjában is beszerezhetők (<https://mmebolt.hu/madarbarat-kert-program>).

A Madárbarát kert program egyik legfontosabb jellemzője, hogy soha nem késő belevágni! Az évnek nincs egyetlen olyan napja sem, amikor ne tudnánk elindítani új, vagy bővíteni már meglévő madárbarát kertünket.

A programról az alábbi linken keresztül tudhatunk meg még többet:

https://www.mme.hu/madarbarat_kert_program

A gyakorlati madárvédelem nemcsak a madarak szempontjából fontos, hanem a mi szemszögünkből nézve is. A vadon élő madarak testközelbe „csalogatása”, illetve megtelepítése által közvetlenül megtapasztalhatjuk, hogy milyen színes madárvilág vesz minket körül, vagyis kitűnő alanyok a környezeti nevelés szempontjából is. Ez pedig nemcsak gyermekeink szempontjából fontos, hiszen felnőttként sem túl késő megtapasztalni, hogy a minket körülvevő élővilág milyen gazdag. A madarak segíthetnek abban is, hogy fogékonnyá váljunk a környezetünk szépségeinek megismerése és megvédése irányában. Ha már látjuk, hogy milyen madarak élnek körülöttünk és megtapasztaljuk, hogy milyen igényeik vannak, akkor könnyedén segíthetünk, hogy pótoljuk azokat a hiányosságokat, amelyeket emberként elvettünk tőlük. Ha így cselekszünk, akkor cserébe mi is kapunk a madaraktól ajándékot: élő, színes, madárdaltól hangos zöldterületeket, ahol nemcsak mi emberek, hanem az innen kitoloncolt madarak is újra jól érezhetik magukat.

